

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN
G.J. van Middelkoop
Tasten naar een weg

809

MEDITATIEF
A.M. de Hullu
Een sterke wil

814

WANDELEN MET GOD
O.W. Bouwsma
Eeuwig leven,
maar met welk doel?!

815

ACHTERGRONDEN
J. van Bruggen
'Symbolen worden tot
cymbalen' 2

817

SAMENLEVING
E. van Middelkoop
Christelijk-ecologisch Appèl:
een waardevol initiatief

821

KERK IN ORDE
J.S. van den Berg
Het Gereformeerd Kerkrecht
geeft geen huis-, tuin-
en keukenregels

824

WEEKVERSLAG SYNODE
Piet G.B. de Vries
Maastricht - Groningen, retour

830

en verder...

Uit de kerken
Nieuw uitgekomen
Meegelezen

TASTEN NAAR EEN WEG

Gereformeerd zijn en blijven, een wankel evenwicht?! is het onderwerp waaraan we deze weken onze aandacht geven. Dr J.E. Post beschrijft in zijn **boek** onder deze titel de ontwikkelingen in deze eeuw van de **Gereformeerde Kerken in Nederland** (na de Vrijmaking van de synodale GKN) en vervolgens die van de **Christelijke Gereformeerde kerken en de Gereformeerde Bond**. **Hoe** zagen de verschillende stromingen zichzelf in de loop van de tijd en hoe stelden zij zich op? Vandaag het verhaal over de Christelijke Gereformeerden en de Gereformeerde Bonders.

De Christelijke Gereformeerde Kerken

De kerken die zich in 1834 hadden afgescheiden van de Nederlandse Hervormde Kerk hebben in de jaren die volgden veel moeite gekend. 'De gebreken bij de Christelijke Gereformeerden waren buitengewoon vele en p o t', schreef hun 'patriarch' Van Velzen later in zijn Gedenkschrift. Wanneer de vijand kwaad over de Afscheiding wil

spreken, is het niet nodig naar leugens te zoeken. Hij kan stof in overvloed vinden bij de aangeklaagden zelf.

Al enkele jaren na de Scheiding vielen de afgescheidenen uiteen in de meer bevindelijke Gereformeerde Kerk onder het Kruis (de Kruisgemeenten) en de meer orthodoxe Christelijke Afscheiden Gemeenten. In 1869 kwam het tot een samengaan van beide kerkengroepen in de Christelijke Gereformeerde

Kerk. Enkele kerken gingen toen om uiteenlopende redenen niet mee. Veel later zijn zij grotendeels toegetreden tot het verband van Gereformeerde Gemeenten dat ds Kersten in het begin van deze eeuw vormde.

In 1892 verenigde deze Christelijke Gereformeerde Kerk die uit de Afscheiding stamde zich met de Nederduitse Gereformeerde Kerken die na de Doleantie waren gevormd. Drie Christelijke Gereformeerde gemeenten – Teuge, Zierikzee en Noordeloos – onttrokken zich echter aan deze vereniging. In de volgende jaren groeiden deze Christelijke Gereformeerde Kerken weer aan. Spijtoptanten keerden terug uit de Gereformeerde Kerken in Nederland. Anderzijds kwamen mensen over uit de bevindelijke ge-

meenten die in 1869 apart waren blijven staan.

Met deze bevindelijke en orthodoxe aangroei hadden de CGK van meet aan twee vleugels en bevonden zij zich in een typische middensituatie, zegt Post: tussen de Gereformeerde Kerken in Nederland aan de linkerzijde (orthodox en zelfs neo-gereformeerd) en, met name, de Gereformeerde Gemeenten aan de rechterzijde (bevindelijk). Het was een *'stuifmeelkerkje met twee vleugels'*, een *'mengsel van kerkelijk onbehuisden'*. Dat bracht spanningen met zich mee, die tot op vandaag voortduren.

De Christelijke Gereformeerden waren afkerig van de opvattingen van Abraham Kuyper, maar hadden eveneens moeite met de houding van valse lijdelijkheid. Ze wilden waken tegen intellectualisme en objectivisme, maar ook tegen subjectivisme en mysticisme. Vanuit deze middenpositie moest altijd naar twee kanten worden gestreden: zowel tegen het verbondsautomatisme van de Gereformeerde Kerken als tegen het verbondsnegativisme van de Gereformeerde Gemeenten.

Zelfbeeld

Anders dan de Gereformeerden kenden de Christelijke Gereformeerden aan het begin van onze eeuw geen groot zelfbewustzijn. Het was een tamelijk in zichzelf gekeerde groepering. Zij kenden niet het weidse perspectief van Kuyper over het heil van God voor de hele wereld. De gedachte om 'alle treinen des levens op te eisen voor Christus' was hun totaal vreemd. Bij Kuyper waren de christelijke organisaties een middel voor de beïnvloeding van de samenleving. Voor de Christelijke Gereformeerden droegen ze vooral een defensief karakter. Zij hadden niet zo'n positieve verwachting van de maatschappelijke ontwikkelingen. De zogenaamde vooruitgang zagen zij niet als een zegen van God; ze was eerder te beschouwen als een onomkeerbare antichristelijke bewe-

ging die een directe bedreiging vormde voor kerk en samenleving. Al met al: de CGK verkeerde rond de eeuwwisseling in een moeizame en bedreigde positie. Hun houding werd bepaald door vrees en hun opstelling door mijding van de wereld.

Eenvoudigen in den lande

In de eerste decennia van de twintigste eeuw groeiden de CGK. Daarmee groeide ook een meer open houding. Zij hadden grote waardering voor de theoloog Herman Bavinck. Maar een verzoek van de GKN in 1910 om te gaan werken naar een kerkelijk leven in één kerkelijk verband, wezen zij af: als de wettige voortzetting van de Kerk van 1834 kon de CGK niet samengaan met de GKN, 'daar alle Gereformeerden naar den eisch van Gods Woord en de formulieren van eenigheid geroepen zijn tot de CGK zich te voegen'. Deze opstelling had ook te maken met de interne constellatie: een tijdlang waren er grote spanningen tussen bevindelijken en orthodoxen.

Het negatieve zelfbeeld en het negatieve verwachtingspatroon gingen hand in hand met het ontbreken van idealen op maatschappelijk gebied en politieke belangstelling. Men was tevreden met de positie van 'de eenvoudige in den lande'. Pogingen om eigen christelijk-gereformeerde scholen op te richten mislukten min of meer. Velen gingen over van de ARP naar de SGP. Op politiek gebied hebben de Christelijke Gereformeerden dan ook nooit een duidelijk profiel gekend.

Naar meer openheid

Toch kwam er geleidelijk aan meer aandacht voor de buitenwereld: zending en evangelisatie, het diaconaat en het sociale leven. Na de Eerste Wereldoorlog kwam algemeen het besef op dat de kerken ook verder moesten kijken dan het individuele zieleheil. Hoe konden

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER, DRS. B. BOS,
DRS. I.D. HAARMA, DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DRS. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost). Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

de Gereformeerden bij een grote kerkelijke verdeeldheid 'de grote brandende vraagstukken' aanpakken? Moest er toch niet geprobeerd worden te komen tot vereniging van alle Gereformeerden?, w vroeg een Particuliere Synode. De landelijke synode van 1919 sprak uit 'dat het de roeping der Christelijke Gereformeerde kerk is, als wettige openbaring van het lichaam van Christus, naar allen die de Gereformeerde belijdenis belijden en beleven de hand uit te strekken'. Daartoe zouden deputaten benoemd moeten worden, die als beginsel van hun handelen zich de uitspraak van 1910 hadden voor te houden: alle gereformeerden hadden zich naar Schrift en belijdenis te voegen bij de Christelijke Gereformeerde Kerk. Zo kwam het streven naar samenwerking wel in beeld, maar het leidde niet tot veel concreets. In de praktijk bleven de CGK een betrekkelijk gesloten groepering. In het interne spanningsveld van bevindelijk en orthodox signaleert Post in de periode tussen de beide wereldoorlogen nog wel een langzame opschuiving van de Christelijke Gereformeerden naar de orthodoxe kant. Dat bracht met zich mee dat zij opener kwamen te staan voor andere ideeën. En dat de verhoudingen tot de Gereformeerde Gemeenten steeds moeilijker werden. Dat leidde er ook toe dat een aantal predikanten overging naar de Gereformeerde Gemeenten.

Apostolaat vanuit het isolement

Het algemene leefklimaat na de Tweede Wereldoorlog werd sterk gestempeld door een streven naar eenheid en samenwerking. De Christelijke Gereformeerden wilden daarin niet meegaan. Zij zagen hierin een bedreiging van het traditionele gereformeerde denken. Het verschil tussen gereformeerd geloven en werelds denken werd alleen maar groter. Maar hun opstelling veranderde wel. Er bleef reden voor isolement, maar niet in de vorm van

wereldmijding. Vanuit het isolement moest juist het apostolaat vorm krijgen. Want de kerk moet niet alleen pilaar en vastigheid de waarheid zijn, maar ook een Echt der wereld. Daartoe gingen de CGK openstaan voor een zekere samenwerking met andere Gereformeerden, om een krachtige wal op te werpen tegen de bedreigingen vanuit de naoorlogse ontwikkelingen.

Meer zelfbewustzijn

De CGK kregen een ander zelfbeeld. Ze raakten meer in tel. De breuk in de GKN maakte in hun oog hun moreel gelijk duidelijk. De verzwakking van de GKN leidde ertoe dat er in allerlei maatschappelijke verbanden meer gerekend werd met de kleine groep van CGK. Zij hadden een plaats gekregen binnen de gereformeerde gezindte, die het mogelijk maakte om een aandeel te hebben aan de kerkelijke ontwikkelingen in Nederland, zij het op bescheiden schaal. Resultaat was een meer op strategie: de NBG werd vrijgegeven, de liturgie kwam in bespreking, er kwam een zekere openheid voor een nieuwe psalmberijming en voor nieuwe gezangen, de zusters mochten meedoen aan de verkiezing van ambtsdragers, de televisie kwam in beeld voor de uitzending van kerkdiensten. Goed gezien was er echter geen sprake van koerswijziging; van inhoudelijke veranderingen was nauwelijks sprake.

Meer openheid was er ook in de contacten met andere kerken. Er kwam een officieel contact met de synodale GKN, maar de afstand bleef. In de jaren zeventig groeiden de synodale GKN steeds verder af van de CGK.

Samensprekingen met de vrijgemaakte GKN verliepen moeizaam. De omzichtigheid en voorzichtigheid waarmee de Christelijke Gereformeerden te werk gingen, hadden voor een groot deel te maken met de interne constellatie in hun kerken, waar met name in de jaren ze-

ventig grote verschillen zijn ontstaan tussen de verschillende stromingen.

De contacten met de NGK leken aanvankelijk hoopvoller, zij het plaatselijk meer dan landelijk. De typische middenpositie van de CGK tussen orthodox en bevindelijk was een verhindering voor het maken van duidelijke keuzes. Handhaving van de eenheid in eigen kerken werd belangrijker gevonden dan de eenheid met andere gereformeerde belijders. En zo ebde de euforie van de jaren zeventig in de jaren tachtig weg. Internationaal werden de CGK lid van de International Council of Christian Churches (ICCC) en van de Gereformeerde Oecumenische Synode (GOS), doch met beide werd uiteindelijk gebroken.

Interne kritiek

De doorgevoerde veranderingen in de identiteit en de coalities die rationaal en internationaal gesloten werden, betekenden geen werkelijke koerswijziging. Toch kwam hiertegen een sterke tegenreactie van het bevindelijke deel van de CGK. Men vreesde dat de oude geestelijke lijn van de Afscheiding, waarin het beléven van het belede- ne altijd sterk werd benadrukt, langzamerhand ging verdwijnen. In 1947 en in 1952 verliet een aantal bevindelijke predikanten de CGK. In 1966 riepen de bezwaarden een nieuw blad in het leven: Bewaar het pand.

Aan de andere kant waren er meer modern-gereformeerde jongeren, die vonden dat de vernieuwingen zich veel te langzaam doorzetten en dat er meer aandacht voor de buitenwereld nodig was. Dat hing samen met de constatering dat de wending naar een grotere openheid niet gebracht had wat men zich daarvan had voorgesteld. Het evangelisatiewerk kwam niet echt van de grond. Er waren geen mogelijkheden voor een gereformeerd werelddiaconaat. De kerken zelf kregen te maken met afname van de

groei en met ontkerstening. Daarnaast werd een **doorbraak-mentaliteit** gesignaleerd in het verlangen naar meer vrijheid **inzake** zondags-**viering**, **kerkgang** en ontspanning. Dat leidde tot een ombuiging **van** apostolaat tot meer **isolement**, van een aanval op de buitenwereld **naar** bescherming **tégen** die wereld. De meer modern-gereformeerde jongeren wilden dat de prediking meer zou ingaan op de moderne tijd en dat **niet steeds** het accent gelegd werd op het eigene van de CGK. Ze waren voor meer participatie in bredere verbanden. Zij pleitten voor meer discussie en vroegen om een **positievere** opstelling over allerlei vernieuwingen en verhoudingen. De kerkelijke leiding liet zich hierdoor niet overtuigen **en** trachtte de rust in de kerken te handhaven door het bewaren van het midden.

Desintegratie en confrontatie

Dat was een tactiek die niet bevreemdigde. Op plaatselijk niveau werden incidenteel vernieuwingen doorgevoerd. Zo ontstonden uiteenlopende culturen binnen hetzelfde **kerkverband**. Dat leidde tot verschijnselen als wederzijdse **kanselsluiting** en aansluiting bij de gemeente waarvan de ligging je het meest **aansprak**. Ook theologisch nam **&** pluriformiteit toe.

De interne constellatie **kwam** hierdoor steeds meer onder druk te staan. In 1986 **werd** zelfs gesproken over 'het einde **van** de Christelijke Gereformeerde Kerken'. Sindsdien heeft, volgens Post, de leiding van de CGK ervoor **gekozen**, de vernieuwingen af te remmen en zich strakker te houden aan de **traditioneel-gereformeerde** paden. Met deze **koers** probeert zij te laveren **tussen twee stromingen**. De bevindelijke **stroming**, die zich inzet om het traditionele christelijk-gereformeerde erfgoed te **bewaren** en aansluiting te laten vinden bij de Nadere Reformatie. En de vooruitstrevende stroming, die zich richt op een ijking van de christelijk-gereformeerde opvattingen over leer

en leven **aan** nieuwe ontwikkelingen.

In dit spanningsveld lijkt de leiding van de CGK zich te richten op de vorming van een redelijk strikt traditioneel-gereformeerde **kerken-groep**. Maar gelet op al wat er in deze kerken **leeft**, vooral ook onder de jongeren, moet ook hier gesproken worden van een wankel evenwicht, dat makkelijk verstoord **kan** worden.

De Gereformeerde Bond

Na de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken bespreekt dr J.E. Post de Gereformeerde Bond in de NHK. Hoe zagen zij **zichzelf** en hoe stelden zij zich op? Eerst weer even terug in de geschiedenis **van** de vorige eeuw.

Ten tijde van de Afscheiding in 1834 kozen een aantal **gereformeerden** ervoor om binnen de NHK te blijven en deze van binnenuit weer gereformeerd te **maken**. Zij **was** ziek, **maar** er moest langs medische weg weer **gewerkt worden** aan **haar** herstel. Een deel van deze gereformeerden brak tijdens de Doleantie van 1886 alsnog met de Hervormde Kerk. Maar ook toen bleven nog vele gereformeerden achter, in de overtuiging dat zij niet mochten weggaan uit deze kerk die zo met het hele volk verbonden was.

In 1906 richtten een aantal hervormd-gereformeerden de Gereformeerde Bond op. **Doel** was 'de **vrijmaking van** de plaatselijke **kerken**', een vrijmaking van het **juk** dat de synode van 1816 **aan** de **kerk** der Hervorming had opgelegd. Dat betekende niet, dat er een nieuwe doleantie dreigde. **Nee**, deze stroming wilde het **gereformeerde** deel binnen de NHK '**lospellen**'. Zo zou een wijze van samenleven (een '**modus vivendi**' tot stand komen die de gedachte oproept van een apart-en-toch-samen, al kende men die uitdrukking toen nog niet. Op 'eigen wortel **staande**' zouden de stromingen zich dan vrij kunnen ontwikkelen. Men **verwachtte**, dat

de **gereformeerden** vanaf **plaatselijk** niveau zouden groeien als organisatie. En dat dit zou leiden tot reformatie **van** de kerk, die **dan** 'als uit het stof verrijzen' zou. Dr Hugo Visscher, die toen voorzitter **was**, hoopte, dat er **dan** een hereniging kon **komen** met alle **gereformeerden**. En op den duur **zou** dan die Gereformeerde Kerk binnen de NHK 'het oude genootschap verzwelgen'. Anderen dachten aan een 'Convent **van kerkeraden**', en zagen trouwe prediking, catechese en zielszorg in de plaatselijke kerken als de **primaire** zaken.

Dat was het ideaal van de 'delers', de meer plaatselijk gerichte **stroming**. Daarnaast **stonden** de 'helters', die meer op de kerk als geheel letten. In hun oog betekende het ideaal **van** de 'delers' een **binnenkerkelijke** afscheiding. Dat verwierpen zij. **Onder** hun invloed werd het doel van de Gereformeerde Bond vanaf 1909 anders omschreven. Het **ging** nu niet meer om 'de vrijmaking van de plaatselijke kerken', maar om 'de verbreiding **en verdediging van de waarheid in de Nederlands Hervormde** (Gereformeerde) Kerk'. Uitgaande van de **volkskerkgedachte**, wilden de 'helters' de NHK niet **van** onderop uit haar diepe val oprichten, maar van **bovenaf**, door aan te **dringen** op reformatie **van** de kerk als geheel. **Aândringen op reformatie**, daar ging het om. Maar dat moest niet overgaan in een 'de reformatie ter **hand** nemen'. Wie dat doet, gaat te ver. '**Stilzitten zal** hun sterkte **zijn**', dat was het devies dat De Waarheidsvriend aan Jesaja 30:7 ontleende.

Later deed zich ook een **bevindelijke** stroming gelden binnen de Bond. Daardoor kreeg hij te maken met zowel een orthodoxe als een bevindelijke vleugel en zo kwam hij **uiteindelijk** in een soortgelijke **middenpositie** terecht als de **CGK**.

Delen noch helen

De Gereformeerde Bond stond aanvankelijk bepaald niet afkerig te

genover de opvattingen van Kuyper. Ook hij wilde dat het licht van Gods getuigenis zou uitstralen over elk terrein van het leven. Wel had hij kritiek op de gereformeerden, omdat er 'zo weinig geestelijk leven was'. Bracht de leer van de gemene gratie hen tot wereldgeïjg-vormigheid? Niet dat de GB koos voor wereldmijding: er was een zekere openheid voor de ontwikkelingen in de omgeving.

Bij zijn oprichting verwachtte de GB, dat de vraag naar rechtzinnige prediking in de NHK zou groeien. Maar er waren weinig kandidaten. En ook het aantal leden bleef gering. Veel potentiële Bonders hadden weinig kerkelijk besef 'Als men maar goedkerken kan, laat men de rest lopen'.

Dat leidde ertoe dat de bredere bedoeling van een kerstening van de samenleving werd opgegeven en men zich ging beperken tot de reformatie van de NHK. Daarbij kreeg de strategie van 'helen' vorm g boven de opvattingen van de 'delers'. De 'helers' zochten dan ook niet naar samenwerking met andere gereformeerden buiten de NHK, maar naar coalities met ethischen en confessionelen binnen deze kerk.

Toch bleken de mogelijkheden en de invloed van de Bond gering te zijn, waardoor de 'delers' uiteindelijk meer terrein wonnen. En daarmee kwam de vraag op of de Bond niet liever zijn kracht moest zoeken in het isolement.

Isolement en versmalling

Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de NHK een nieuwe kerkorde, maar dat betekende niet dat de kerk nu gezond was geworden. De GB bleef dan ook vinden dat hij zich voord moest richten op de bescherming van het traditioneel-gereformeerde en hield ongewijzigd vast aan zijn oude identiteit. Bonders wilden niet van vernieuwingen weten. Hun blikveld werd vernauwd en de samenleving kwam steeds minder in beeld.

Tegen het eind van de jaren vijftig tekenden jongeren protest aan tegen deze ontwikkeling. Graafland vond, dat de GB teveel onder invloed stond van de bevinding van de Nadere Reformatie. Zijns inziens was daardoor het gereformeerde karakter verengd en hij wilde terug naar een bredere gereformeerde traditie. Deze opstelling leidde niet tot wezenlijk veranderingen in de GB. Doordat de NHK als geheel een steeds oecumenischeren modern-theologische koers ging varen, groeide de aanhang van de GB, die werd gezien als een bolwerk tegen al te vergaande vernieuwingen. Zo groeide de machtspositie van de Bond, die soms hele verdorde en verlepte streken weer tot geestelijk leven heeft gebracht. Inhoudelijk houdt de GB vast aan de traditionele keuzes. Strategisch laat hij zich nu meer gelden en claimt hij ruimte voor hervormd-gereformeerd kerk-zijn in het Samen op weg-proces. Volgens Post zal het uitlopen op een scheiding der geesten, dus op helen én delen.

Ook meer inhoudelijk doen zich spanningen voor. Vernieuwingsgezinde opvattingen over liturgie of homosexualiteit worden niet bevredigend doorgesproken, zodat de problemen onopgelost blijven en men voor een deel zijn eigen gang gaat. Daardoor is een situatie ontstaan waarin delen van de GB min of meer langs elkaar heen leven. Er is steeds minder sprake van een gemeenschappelijke bondscultuur en het lijkt erop dat de stromingen steeds verder uit elkaar zullen groeien.

Aldus de beschrijving die dr J.E. Post ons geeft van de ontwikkelingen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond. Volgende week eerst aandacht voor de sociologische onderscheiding die Post bij zijn beschrijving van de geschiedenis gebruikt en voor de bredere historische ontwikkelingen. Daarna zien we de vraag onder ogen, wat we als vrijgemaakte Gereformeerden van een en ander kunnen leren.

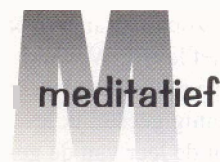
Drs. G.J. van Middelkoop is oud-conrector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Rotterdam en oud-rector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Amersfoort.

Heeft u wel eens overwogen om een abonnement op DE REFORMATIE te nemen?

Bel 0113 - 21 55 91

Doch dit alles werkt één en dezelfde Geest, die een ieder in het bijzonder toedeelt, gelijk Hij wil.

1 Korinte 12:11

Het was op een middag op onze kleuterschool. Als ik het me goed herinner speelden we met **z'n** allen dat we een boot hadden. Ik weet het niet meer precies. Maar ik weet nog wel dat één van de jongens de baas speelde. Hij legde ons zijn wil op. Ik herinner me nog goed dat ik het niet leuk vond.

Ook onder volwassenen zie je dat mensen met een sterke wil hun wil **kunnen** opleggen aan anderen. Ten koste van die anderen, die zo niet tot hun recht kunnen komen. Je ziet het in het huwelijk, in de **kerk**, onder vrienden, overal.

Hieraan moest ik denken toen vorige maand met **pinksteren** mijn aandacht viel op de laatste woorden van 1 Korinte 12:11: '...gelijk Hij wil'. Ook de Heilige Geest legt zijn wil op. **Gemakkelijk** stel je de Heilige Geest voor als een willoze kracht of krachtbron. Maar Hij is 'Iemand'. Iemand met een sterke wil.

Wat wil de Heilige Geest?

Wat wilde de Heilige Geest met die schaapherder in de Sinai'-woestijn? Wat wilde Hij met die **man** met z'n gouden handen: **Besaleël**? Wat wilde Hij met de **timmermanszoon** uit Nazaret? En wat wil Hij met **mij**?

Mozes, de schaapherder, wordt door de Heilige Geest **toegerust** om te kunnen spreken.¹ Zo kan hij de

leider worden van **Israël's** bevrijding. De Heilige Geest gebruikt de mond van deze man om de band met **zijn** volk sterk te maken.

Hij **gebruikt** de artistiekeit van **Besaleël**² voor de bouw van de tabernakel. Een kunstenaar, begaafd door de Heilige Geest. Onder zijn **leiding** komt een **indrukwekkend** mooi heiligdom tot stand, waar Gods heerlijkheid van afstraalt. En bij het rokende altaar merk je dat God de **band** met zondige mensen vast wil houden.

Verheerlijking van God, daar is het de Geest za vaak om te doen. En de **band tussen** God en zijn volk, de verzoening. Ook als Hij neerdaalt op de **Heer Jezus**³ en werkt in zijn woorden, zijn wonderen en zijn offer. De Geest is uit op Gods eer en op een sterke relatie **tussen** God en **mens**. Daarin is Hij één van wil met de Vader en de Zoon. En de Geest laat die wil heersen in de **gemeente**.

Zijn wil in de gemeente

Om te bereiken wat Hij wil, deelt de Geest gaven uit in de **gemeente**. Aan iedereen. In rijke variatie. Van de gouden handen van **Besaleël** tot de tongentaal die Paulus in **Korinte** aantrof. Allemaal omdat de Geest uit is op Gods eer en op een sterke band met God voor zondaren. Zo hebben ook wij een kerk vol begaafde mensen, jong en oud. We spreken en zingen, maken muziek, poëzie, beeldende kunst. En dat alles om Gods **grootheid** en genade te verheerlijken. En we gaan steeds meer beseffen: **God** is nog **veel** groter.

Als predikant mag ik het met woorden zeggen: Er is vergeving, je mag

er **zijn**. Een ander kan dat uitdrukken in een lied of een kunstwerk. Weer een maakt het duidelijk met hulpvaardige handen, een opbeurend woord, of een bemoedigend kaartje.

Waar de Geest zijn wil oplegt

Achter dit alles voel je de sterke wil van de Heilige Geest, gericht op Gods eer en omme verzoening met God. Hij legt **zijn wil** aan ieder persoonlijk op. Hij deelt ieder in het bijzonder toe, naar dat zijn wil is, **schrijft** Paulus.

Als een mens **zijn** wil oplegt aan een ander, dan gaat dat ten koste van die ander, die niet tot zijn recht komt. Als de Heilige Geest zijn wil oplegt is dat anders. Dat gaat nooit **ten** koste van een **mens**. Hij laat juist ieder tot zijn recht komen. Ieder met onze eigen mogelijkheden.

Zo kan er een gemeenschap opbloeien waar Gods heerlijkheid van afstraalt. En **waarin** ieder ervaart: ik **mag** er **zijn** voor God.

¹ Ex. 4:12, vgl. Num 11:17

² Ex. 31:1-11; 35:30-35

³ Joh. 1:33

Ds. A.M. de Hullu is predikant van de Gereformeerde Kerk van Bunschoten-Oost.

EEUWIG LEVEN, MAAR MET WELK DOEL?!

K. van den Geest

Wandelen met God

*Ik vind eeuwig leven iets om bang voor te zijn,
een beetje eng eigenlijk,*

*We zaten in de tuin, een pastoraal gesprek bij
een vrouw die onlangs haar man verloor.*

*– In dit leven werk je ergens aan, je leeft er-
gens voor, je hebt je plannen en doelen. En dit
leven is de aanloop voor het eeuwige leven,
dat is het doel wat je voor ogen hebt, dat is je
eindbestemming. En dan sterf je, en dan? Dan
maar eeuwig zingen, of zo? Is er dan nog wel
een doel waarvoor je bezig bent?*

Eeuwig zingen?

Hopelijk wordt er in de hemel veel gezongen. Van zingen, daar krijg je toch nooit genoeg van? Maar dat zal vast niet het enige zijn. We willen het nog druk krijgen daar. We moeten ook daar onze tijd goed benutten.

Be-nut-ten? Nut-tig met onze tijd omgaan? En dat in de hemel? Als je op vakantie gaat is het juist zo heerlijk dat je 's even niet op de tijd hoeft te letten. Niets hoeft, en wat vandaag niet kan, komt morgen wel. Zou het eeuwige leven daar niet iets van weg hebben: van een eindeloze vakantie aan de Costa del Sol? Spreekt de Catechismus in zondag 38 niet van de eeuwige sabbat?

– Moet je daar wel zo over filosoferen?, zei de vrouw tegenover me. Laten we 't eenvoudig houden, ons bepalen bij de simpele geloofswaarheden, dat wat ons geopenbaard is. Over wat we niet kunnen weten moeten we maar niet specu-

leren. Dan komen er voor mij te veel vraagtekens.

– Ja, zei ik, maar we mogen toch als gelovigen samen de bijbelse gegevens doordenken? Er samen over doorpraten, welk beeld er voor onze geestesogen verschijnt als we de Bijbel bestuderen? Dat kan toch verrijkend zijn? We zullen inderdaad geen laatste antwoorden vinden, de Bijbel spreekt over de hemel in bedekte termen, in beelden. Maar het is toch goed als we wat verder proberen te komen dan het stereotiepe beeld, dat we daar onze kelen schor zullen zingen? Wat veel mensen, zeker jongere, nou niet echt de meest aantrekkelijke bezigheid vinden waar je met vurig verlangen naar hunkert?

Veel te doen

Nee, we zullen niet slechts zingen. We zullen er zijn om God eeuwig te loven en prijzen. Hem te eren en aanbidden. Dus toch: zingen? Nee, veel meer: van de ene verbazing in de andere vallen. Hem eeuwig be-

wonderen, je vergapen aan zijn rijkdom, pracht en praal. Ik moet u eerlijk zeggen, dat niet de Bijbel me op die gedachten heeft gebracht. Wel een boek, een roman, naar aanleiding van de Bijbel. En het zal velen inmiddels niet verbazen, welk boek: "Deadline" van Randy Alcorn. Hij heeft, vind ik, serieus geprobeerd de bijbelse gegevens op een integere manier te verwerken. En het in verhaalvorm te vertolken. Op een manier waarvan ik zeg: beslist geen speculatie. 't Zou best 's w kunnen zijn. 't Kan anders zijn, maar zo iets zou het in ieder geval kunnen zijn. Vanaf het moment dat ik dat boek gelezen heb is er een zekere ontspanning in m'n leven gekomen. Ik ben druk, daar bedoel ik mee: ik moet veel en ik wil veel. Ik ben bovendien de veertig voorbij, dus hoeveel tijd heb ik nog? Ja, je hoopt nog 's gewnd en wel 65 te worden. Dan stel je je voor: dan ga ik nog 's dieper op dát onderwerp doorstuderen, die boeken lezen, die reis maken, verder gaan met muziek (m'n trompet hangt jammer genoeg al zo lang aan de wilgen), die hobby oppakken. Kon je maar eerder stoppen met werken, bijvoorbeeld op je zestigste, of zo. Misschien nog 's een poosje ander werk doen... Buschauffeur of zo.

Je hebt alle tijd van de wereld

Maar na dat boek dacht ik: MAAR IK HEB HET EEUWIGE LEVEN TOCH! Wat hoop ik daar te gaan doen? Ik ga daar heel veel studeren, boeken lezen die ik nu nog moet laten liggen. Dingen doorgronden die nu nog raadsels en mysteries zijn. Dan ga ik nog 's een reis maken

naar een land dat nu door allerlei omstandigheden buiten mijn bereik ligt. **Dan** hoop ik muziek te maken op een niveau dat ik **hier** niet haal, zelfs niet als ik weer intensief ga oefenen in **m'n** vrije tijd. **Dan** hoop ik **m'n** tuin bij te houden, te tekenen en schilderen, te sporten. **Tuurlijk**, fantasie misschien. Maar je weet nooit.

– Ja, maar **waarvóór** dan?! Wat is het doel? Het nut? Weer die **mevrouw**.

Nou, hoe dieper je in iets doordringt, hoe meer je beseft, dat je nog **maar** aan het begin staat. Als ik iemand die nog nooit de zee heeft gezien **meeneem** naar het strand en hem **de** zee **aanwijs**, weet hij dan wat de zee is? O nee! Die **onafzienbare** plas die hij dan voor zich ziet, is dat de zee? Nee, dat is de **oppervlakte** van de **zee**. Als hij de zee wil Ieren kennen, moet hij gaan duiken. In die onmetelijke onderaardse ruimte gaat er werkelijk een wereld voor je open. Wat zijn daar een schatten m' rijkdommen! Waar je nog geen flauwe notie **van** had! **Als** je daar 's dieper in wilt **duiken**, heb je **aan** nog geen eeuwigheid genoeg...

Voel je waar ik op doel? Ik doel op wat Paulus **zegt** in I Kor. 13: "Want nu zien **wij** nog door **een** spiegel, in raadselen, doch **straks van aangezicht tot aangezicht**. Nu ken ik onvolkomen, maar dan zal ik ten volle **kennen**, zoals ik **zelf** gekend ben"! Anders gezegd: nu zien we nog die zeespiegel, maar dan zullen we onder de **oppervlakte** kunnen zien en ten volle de **rijkdommen** van onze grote God gaan ontdekken!

Je mond valt open

Betekent wat Paulus zegt, dat we dan zullen zien **op** de manier van de onthulling van een **kunstwerk**? Het doek valt en plotseling zie je wat het doek verhulde. Of moeten **we** 't ons zo voorstellen, dat we een eeuwigheid **krijgen** om te **onderzoeken, ontdekken, studeren, openleggen, dieper en dieper in alles doordrin-**

gen? Ik houd het daar op: dat we de eeuwigheid krijgen om voortdurend, zonder ophouden, van de ene verbazing in de andere te vallen, en ons te vergapen aan de wonderen van onze machtige God!

En wat is dat dan anders dan... **LOVEN EN PRIJZEN**?! Als je verbaazingwekkende ontdekkingen doet, als er werelden voor je opengaan, als alles om je heen meer dan op de eerste wereld ooit mogelijk was spreekt van Gods glorie en macht, liefde en genade. Want dan valt je mond open. En die **mond** gaat spreken, loven, ja: zingen.

Nu gaan we op vakantie en bewonderen we de bossen, bergen **en** zeeën, die de Schepper met **zijn** hand **formeerde** en met liefde **creëerde**. Dan zie je de hand van **een** Kunstenaar. **Een** kunstenaar wil de **rijkdom** die hij in zich heeft uiten. Hij brengt het in **kleur** op **hei** doek of in machtige akkoorden op de planken. En als hij dat doet, geniet hij er van. Waarvan? **Van** zichzelf! Van z'n eigen creativiteit! Van z'n eigen rijkdom en **kunnen**. En: hij geniet **vooral ook** van de bewondering voor **z'n** werk. Wie creativiteit in zich heeft, wil dat uiten om **een kring** van bewonderaars om zich heen te verzamelen. Zo is God: een Kunstenaar die een koor van aanbidders om zich verzamelt. Omdat Hij een wereld van wonderen heeft **gemaakt**. Waar wij de eeuwig jonge onderzoekers in zullen zijn.

Iedere keer als ik een deur open doe...

Wat is het doel van **mijn** eeuwige leven? Dat ik de Bere eeuwig zal loven en prijzen. In zijn liefde **en** licht mogen we leven, en ons eeuwig **verwonderen** om wie Hij is, wat Hij deed, en wat **Hij maakte**. Hem prijzen om hoe de eicel, reuze klein, bevrucht wordt en groeit tot een **volledig** menselijk **wezen**. Hem loven **ook** om **zijn** reusachtige werken: hoe bergen in de zee d e n en nieuwe continenten verrijzen uit de troggen van de diepzee.

Zingen? Ja, vast en zeker: als je voor de zoveelste **keer** een nieuwe **ontdekking** hebt gedaan, die je je Schepper doet adoreren. En die je uitdaagt om nog dieper **in** die wonderen te duiken, om te willen begrijpen, achterhalen, vatten. **Vatten** wat je **nooit**, in geen eeuwigheid op **zak** zult hebben. Omdat er telkens nieuwe horizons, of 'levels' verschijnen. Zoals in dat liedje: "Iedere keer **als** ik een deur opendoe, doe **jij** een andere deur weer dicht, **en** zo wordt er telkens een **tip** van de sluier opgelicht".

Zo zullen we 'ten volle' kennen: van stap tot stap **groeien** in onze kennis van een God die zelf een **onuitputtelijke bron van** wonderen, gedachten en rijkdommen is. Kijk naar de sterren, **kijk naar de zee, naar** die onmetelijke **ruimten** en diepten. En bedenk: groter, dieper nog is **God**! Dan weet je wat je **straks** te doen **staat**. Voor welk doel je **leeft**.

Ds. K. van den Geest is predikant van de Gereformeerde Kerk van Hengelo.

'SYMBOLEN WORDEN TOT CYMBALEN' 2

Hoop op betekenis

J. van Bruggen

Achtergronden

In het eerste gedeelte van mijn paascongres-lezing over bijbel en symbolen (zie het vorige nummer van De Reformatie) ging ik in op „betekenis“ en „de betekenis van Gods wereld“. Dit tweede gedeelte bespreekt de plaats van symbolen in geloof en kerk.

3. SYMBOLEN IN DE SCHRIFTEN

Tegen deze achtergrond komen we nu wat dichterbij het onderwerp „symbolen in de Schriften“. Ik zou liever zeggen: „Symbolen in het leven van Israël en in de christelijke kerk“. De bijbel is namelijk geen codex met instructies, maar een venster op Gods geschiedenis met mensen. In die geschiedenis zien we ook symbolen functioneren en ook die geschiedenis zelf is symbool!

Twee vragen stel ik nu eerst aan de orde: 1. hoeveel ruimte houdt het symbool in het bestaan van een volk dat geconfronteerd is met de hogere werkelijkheid van de Almachtige Schepper en zijn mensgewordene? 2. wat is de waarde van zulke symbolen?

Magie of gedachtenis?

Enerzijds is er in de geschiedenis van Israëls God met zijn volk een beperking van het gebruik van symbolen. Men heeft de Israëlitische religie, vergeleken met wat er aan godsdiensten in die tijd was, wel eens heel verlicht en rationeel genoemd. We kunnen het ook anders zeggen: onterechte symboliek wordt ontmaskerd om de gefundeerde symboliek ruimte te geven.

De cultus van Israël is heel ingetogen. Er staat geen beeld in de tempel. God wordt niet afgebeeld. De cultische handelingen zijn heel erg gesystematiseerd: woeste, 'natuurhafte' orgieën worden uitgesloten. Er is ruimte voor extase in religie: denk aan de derwish-achtige profeten waar Saul een dag mee optrekt, maar er blijft een groot verschil tussen deze geëleveerde vorm van profetisme en de magische dans van de Baälspriesters op de Karmel.

Wanneer er, om een ander voorbeeld te noemen, stenen worden opgericht hebben zij een helder te omschrijven herinneringswaarde. De profeten bestrijden voortdurend alle irrationele bijgeloof waarin wel machten worden gevreesd, maar waarin men de machten geen naam kan geven en hun geschiedenis niet kent. Jesaja wordt niet moe eraan te herinneren dat Israël het enige volk in de wereld is dat een sprekende God heeft.

Dit sluit echter niet uit dat ook Israël het symbool kent: het offerdier, het reinigingswater, de heilige dag, de gewijde geschiedenis. Heel essentieel is dan echter steeds dat de betekenis verteld kan worden. Doordat God zich openbaart, wordt betekenis mededeelbaar. Het symbool is geen magische poging om door te dringen in het angstig onvoorspelbare, maar het symbool

wordt het fixatie- en communicatiepunt voor betekenis. Door de symbolen leert Israël zijn God niet beheersen, maar kennen.

Dit is niet anders in het Nieuwe Testament. In Samaria verrichtte Simon de magiër machtige daden die symbolen vormden voor zijn eigen magische betekenis. De daden die Filippus er gaat verrichten zijn erg vergelijkbaar met die van Simon, maar het verschil is dat Filippus er een prediking, een evangelie, bij heeft en dat zijn wonderen tekenen worden bij dat evangelie.

Het symbool als menselijk gehanteerde magische opening naar betekenis wordt teruggedrongen. Mozes ontkennt niet dat er een betekenisvol verband zou kunnen bestaan tussen de loop van planeten en sterren enerzijds en het gebeuren op aarde anderzijds, maar wel verbiedt hij in naam van Sinaï's God dat men de sterren zou raadplegen om die betekenis af te lezen. Nabij u is het woord. Dat geeft zin en betekenis, het is gelegitimeerd door daden en wonderen. Gnosis, al-kennis, geeft het niet, maar escape en redding wel.

Wanneer Jezus onder ons leeft, doet Hij vele daden van genezing. Deze daden worden door Johannes „tekenen“ genoemd, in navolging van Jezus' eigen aanduidingen. Men kan Zijn wonderen niet afdoen als een incidenteel voorkomen van veel genezingen: zij hebben symboolfunctie. Ze betekenen meer dan dat een blinde weer ziet: ze laten zien wie Jezus is, gisteren en heden en tot in eeuwigheid. En ze tonen wat het effect zal zijn van zijn heerschappij.

Zo is het sterven van Jezus aan het kruis niet één van de vele tragische sterfgevallen onder Romeinse hand. Het is als zoenoffer een mysterie,

een symbool van de werkelijke verzoening. Opeens wordt een **executiepaal** een symbool van **zilver** aan een kettinkje, of een speldje op een revers. Wij doen dat tot zijn gedachtenis.

Kortom: evenals in alle religies, komen ook in de religie **van Israëls** God en in het christendom symbolen voor **en** moeten zij daar ook **zijn**. ~~Het~~ bijzondere is dat de ruimte voor symbolen **beperkt** wordt door dat ze niet **betekenismakend zijn**, maar **betekenisherinnerend** en -bevestigend.

De waarde van symbolen

De waarde van deze symbolen is dat **zij** herinneren, doen vieren, bevestigen. Ondanks de rationele lijn in de symbolisme-kritiek van de profeten, is er in Israël toch wel degelijk besef van het nut van symbolen. Mensen hebben sporen nodig om de weg te vinden: symbolen helpen ons spoorzoekers en -vinders te zijn.

De elementen van het **pascha** nodigden de kinderen uit om te vragen naar de betekenis en de vader was de aangewezen om die betekenis met woorden duidelijk te maken. Die betekenis maakt het **symbool** of de **viering** niet overbodig: zij maakt ze juist zinvol, feestelijk en behulpzaam.

Hetzelfde geldt met de opgerichte stenen bij de Jordaan: tot in lengte van dagen nodigen zij uit om het verhaal door te vertellen en **herinneren zij** aan de doortocht **en** door hun herinnerende betekenis **geven** zij moed **aan** wie in deze God geloven.

Symbolen zijn handvatten voor mensenhanden. **Ouders en** kinderen zijn **niet** te verheven voor zulke leuningens langs de trap **omhoog**. Ze kunnen er niet zonder. Zolang wijzelf niet over de straten van het Nieuw **Jeruzalem** lopen, hebben wij richtingwijzers en sporen nodig.

We vinden ook in het Nieuwe Testament symbolen. De geschiedenis van Israël is een blijvend symbool tot bemoediging en waarschuwing:

het Oude Testament is onze opgerichte steen bij de Jordaan **van** de doop in Christus' **naam**. Het leven van de apostelen is een symbool, een voorbeeld tot navolging. Hun lijden is geen incident, maar symbool.

Zo vieren we ook de **initiatierite** van de dompeling en de maaltijd van het **gedenken**. Mond en oor, oog en hand **worden** met de symbolen van de werkelijkheid **geconfronteerd**.

Als **symbolen** verwijzen ze geconcentreerd naar de hogere realiteit. De tempel was het toonbeeld van de eeuwige tempel. De **waterdoop** is toonbeeld van leven uit de dood. Het avondmaal een toonbeeld van de **bruiloft** van het lam. Symbolen hebben zin omdat God **toekomst** heeft. Daarom zijn **het** als toonbeelden ook zegels.

Biblicisme en beeldenstorm

Nadat ik nu **kort** ben ingegaan op de vraag welke **ruimte** er is voor symbolen in de Schriften en weke waarde ze hebben, wil ik nu aan de orde stellen dat vele kerken na de Grote Reformatie heel biblicistisch omgaan met symbolen. Men houdt de symbolen in ere die in de bijbel zelf met zoveel **woorden zijn** ingesteld, maar voor het overige is **men** symbool-allergisch in veel protestantse kerken.

Hier wrekt zich dat men in de Reformatietijd uit terechte reactie tegen **misbruik** van symbolen is vervallen in een redeloze beeldenstorm. De beslagen vensters werden niet alleen gereinigd maar ook kapot geslagen. Het licht werd in de protestantse kerkgebouwen hoog en **kil** zoals de schilderijen van Saenredam zichtbaar maken.

Beelden verdwenen. **Martelarenacten** werden niet meer gelezen. Het kerkelijk jaar werd sterk gehavend.

Alleen het Woord!?

Het had **een** tijdelijke reactie kunnen zijn, maar het bleef een houding voorgoed. Dat **komt** omdat

men er een dogmatische bodem onder legde, die van het Sola Scriptura. Het Woord alleen.

Nu kent het Woord symbolen. De catechismus erkent in ieder geval nog twee **sacramenten**, doop en avondmaal. Maar alles wat **niet** in de bijbel is, mag vaak ook niet meer in de **kerk zijn**, al werd dit principe natuurlijk met de nodige uitzonderingen doorgevoerd.

Het adagium van het Sola Scriptura werd nog verbijzonderd met **betrekkings** tot symbolen: het zou oudtestamentisch zijn om vele symbolen te hebben zoals de **kerk** die **kende** tot 1500 en zoals die nog steeds zeer actief zijn in de katholieke en de **Oosters-orthodoxe kerken**. Na de Grote Reformatie wordt het niet hebben van **symbolen vaak** verbonden aan het leven in de periode van de vervulling: de schaduwen zijn voorbij, de realiteit is gekomen. Israël **kwam** tot een afbeelding, maar wij tot het hemels Sion. Daarom zouden wij beelden **en symbolen** moeten schuwen.

Symbolen oudtestamentisch?

Het is dit biblicistisch misverstand dat de protestantse kerken **symbool-arm** heeft gemaakt. Het is biblicistisch: waarom zou alleen in de kerk mogen **zijn** wat ook in de bijbel is? Reeds onder het oude verbond zien we dat Israël een Purimfeest gaat vieren dat in **Mozes** niet voorkwam. Hoeveel te meer **mag** de kerk die niet onder de wet leeft, haar eigen feesten en symbolen ontwikkelen? Belangrijk is niet of ze in de bijbel **voorkomen**, **maar** of ze in de lijn **liggen** van het evangelie en of ze het geloof in de ware God en zijn geschiedenis ondersteunen. En wat betreft de gedachte dat in het Nieuwe Verbond de werkelijkheid is gekomen, is er een misverstand. Weliswaar **zijn** wij geleid tot aan de drempel van het Godsrijk **en** is er niets meer tussen **ons** en het nieuw Jeruzalem, maar dit alles hebben wij nog in de modus **van** het geloof. En geloof mag **steun**

hebben van symbolen. Wie nu de tempel en de offerdienst zou **herinvoeren**, **loopt** achteruit. Maar wie **herinnerings-symbolen** aan het Nieuw Jeruzalem en **aan** het **werk van** Christus en zijn apostelen invoert in de kerk, **kijkt** vooruit en versterkt het nieuwtestamentisch geloof.

Het is dan ook onjuist om de Rooms-katholieke kerk en de Oosters-orthodoxe **kerk** op dit punt categorisch te beschuldigen van oudtestamentische **tendenzen**: hun liturgie en beelden en heilige dagen wijzen alle op Christus en op de komende glorie. Dit kan door het vele misbruik en het bijgelovig omgaan ermee niet ongedaan worden gemaakt. Het is dan ook juist zeer te betreuren **dat** wij onderweg veel van die orthodox-katholieke **symbolen** zijn kwijtgeraakt.

Inconsequenties

Waarom zou een kerk die foto's van oud-predikanten ophangt in de consistories, geen beelden van de lijdende apostel Paulus **en** van de **sleuteldragende** Petrus mogen plaatsen om de jongeren besef te geven van verbondenheid en om modellen van **voorgangen** neer te zetten?

Waarom verwijderen vele vrijgemaakte predikanten zich in de laatste decennia steeds verder van het katholieke kerkelijke jaar en wordt er nauwelijks meer **gepreekt** over de **adventsgeschiedenissen** en de lijdenswonden van de Heiland? Is het niet opvallend dat wij via Kerkbodes alles weten over het **geduld** van een zieke broeder, maar dat niemand meer iets weet over de voornaamste **martelaren van de kerk**?

Zelfs de belangrijke symboliek van de **religieuze** lichaamshouding, met name het knielen, is ernstig aan het eroderen.

Wanneer kerken willen voorkomen dat ze moderne gezelligheidsverenigingen worden **met** een **optimistische** instelling, zullen ze in hun liturgie en feestkalender en beeldtaal

de verwijzing naar de **andersheid** en de heiligheid moeten symboliseren. We **kunnen** niet zonder de heilige lantaarns langs het pad.

levende symbolen

Om te voorkomen dat onze gedachten nu beperkt blijven **tot kaarsen**, beelden, dagen, herinneringen en handelingen, wil ik er nog op wijzen dat het Nieuwe Testament in feite **aan** het hele christelijke leven symboolwaarde wil hergeven. Zo mag het christelijk huwelijk een symbool worden van de verhouding tussen Christus, het **Hoofd**, **en** zijn gekochte bruid. De verhouding tussen **mannen** en vrouwen mag een symbool worden van de verhouding tussen de Vader en zijn zoon. In een geseculariseerde wereld **krijgt** een heilige gemeente als zodanig een symboolwaarde: zij **krijgt** betekenis dankzij de wedergeboorte. Zij wordt **symbool**: de gemeente van de eerstelingen.

In ons nadenken over de plaats van de christen in de moderne samenleving moeten we niet alleen **aan**-dacht **geven** aan het belangrijke aspect van het leven in de eigen cultuur, **voorzover** mogelijk, **maar** ook aan het aspect van de mogelijkheid om alternatieve symbolen van gedrag en houding te ontwikkelen.

4. HOOP OP BETEKENIS

Tenslotte wil ik nog iets zeggen over „hoop op betekenis“. In het symbool wordt de realiteit aangeduid met de **contouren van** het beeld: dat is de beperking. Het symbool suggereert en geeft hoop, **maar** de realiteit gaat dit alles te boven (**we zijn** op weg naar het onvoorstelbare dat alleen nog maar in symbolen tot ons **komt**, **maar** dat momenteel nog in geen mensenhoofd is opgekomen).

Verheft uw harten!

In het christelijk geloof is de eindbetekenis **een** zaak van geloof en

hoop en vertrouwen. Niemand kan die momenteel adequaat beschrijven.

Het ontwikkelen van symboolhandelingen moet dan altijd dit geloof steunen en de expressie **ervan** zijn (bijvoorbeeld in de liturgie). We zullen met elkaar moeten uitgroeien boven de oneigenlijke motieven in discussies, waarbij het meer gaat over **ai** of niet eigentijds, artistictiteit e.d. We moeten onszelf ook bevrijden van een biblicistische **copieerdrang**. Kernvraag is of symbolen het geloof hinderen dan wel **steunen**. Of zij hogerop wijzen en **ons** uittillen boven alledag. En of wij ze willen delen met anderen in de **catholica**.

Dit **betreft** meer dan liturgie in **engere zin**. Misschien kan ik beter zeggen dat de liturgie niet **alleen** de eredienst maar het hele leven verheft.

Zo is de zichtbare kerk een symbool, een verwijzing naar de onzichtbare kerk van martelaren en profeten, heiligen en zondaren. En ons leven als zichtbare gemeente moet die symboliserende waarde niet in de weg staan.

En het christelijk leven is een verwijzing naar een hogere heiligheid. En **ons** huwelijk, onze vormgeving aan het man-zijn en vrouw-zijn en aan de relaties **tussen** de generaties moet die verwijzing niet verdonkeren.

Kerktorens in een platvloerse wereld

Uiteindelijk is ons christelijk werken in de kosmos **nog** niet meer dan een symbool. Het werk breekt af, maar het is niet ijdel in de Here. Het verwijst naar erkenning van de Schepper en hoop op zijn wereld.

Ten diepste blijven symbolen een **geloofsexpressie**, **maar** wel één die helpt bij dat geloven. Symbolen visualiseren wat nog niet gezien wordt. Eens worden zij cymbalen: klinkend als **een** klok. Zoals **Achterberg** schreef in een gedicht waarin ook het leven van de laag-bij-

de-grondse „Werkster ' wordt ver-
heven tot hoge liturgie en symbo-
liek in deze kosmos:

het beeld aan, slaan een kruis, vou-
wen hun handen, knielen in de kerk
en mediteren over de kleuren van

in de gemeente. Het is voorlopig al-
lemaal nog maar een vage glinstere-
ring van de polychrome werkelijk-
heid daarginds. Dat geloof ik, God
zij dank.

*Dr. Jacob van Bruggen is hoogleraar in de
Nieuw-Testamentische vakken aan de
Theologische Universiteit van de Gerefor-
meerde Kerken in Kampen.*

*Zij kent de onderkant van kast en ledikant,
ruwhouten planken en vergeten kieren,
want zij behoort al kruipend tot de dieren,
die voortbewegen op hun voet en hand.*

*Zij heeft zichzelf aan de vloer verpand,
om deze voor de voeten te versieren
van dichters, predikanten, kruidenieren,
want er is onderscheid van rang en stand.*

*God zal haar eenmaal op zijn bodem vinden,
gaande de gouden straten naar zijn troon,
al slaande met de stoffer op het blik.*

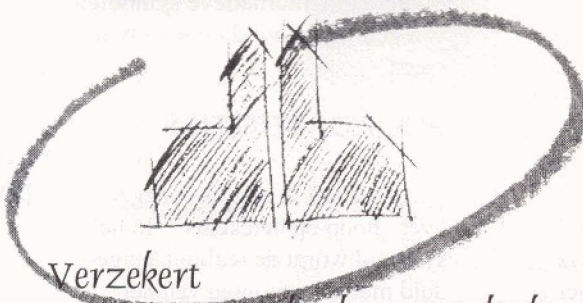
*Symbolen worden tot cymbalen in de
ure des doods - en zie, haar lot ten hoon,
zijn daar de dominee, de bakker en de frik.*

(Verzamelde Gedichten p. 658)

Hopend op betekenis laten mensen
het gebedssnoer of de rozenkrans
door hun vingers glijden, raken zij

het kerkelijk jaar, verloochenen
zichzelf in hun leven en staan gebo-
gen van dienstbaarheid en eerbied

donatus

Verzekert
van Avonomaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

CHRISTELIJK-ECOLOGISCH APPEL: EEN WAARDEVOL INITIATIEF

E. van Middelkoop

Uit een recente CBS-publicatie: Personen die zelden of nooit een kerkdienst bijwonen gaan minder zorgvuldig om met het milieu dan personen die wel kerken. Gereformeerden zijn grootgebracht met de opvatting dat er een eenheid moet zijn van leer en leven. Theologen hebben daar prachtige en vaak breed-sprakige beschouwingen aan gewijd. Het is natuurlijk niet genoeg alleen maar te beschouwen zonder eens naar het concrete gedrag te kijken. Hoe staat het in werkelijkheid met die eenheid van leer en leven? Iets daarvan kwam ik tegen in een publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dat cijfers publiceerde over kerkbezoek en milieubesef. Zoals uit bovenstaand citaat mag blijken, het resultaat is niet ontmoedigend. Zo ontdekte het CBS dat als het gaat om milieubewust gedrag (b.v. het scheiden van afval) burgers afkomstig uit de kringen van de kleine christelijke partijen het hoogst scoorden. Het onderzoek zegt overigens niets over de motieven achter dit voorbeeldig gedrag. Het kan een kwestie zijn van traditionele burgermansdeugden als zuinigheid, reinheid en fatsoen, maar natuurlijk ook een uiting van christelijk-ecologische overtuigingen.

Appèl

Over dat laatste gaat het Christelijk-ecologisch Appèl. Dit Appèl bevat een oproep aan overheid, politiek, bedrijfsleven, maatschappelijke

actoren en het christelijk volksdeel om economie en ecologie opnieuw met elkaar te verbinden. Het is een initiatief van de Vereniging de Hof van Heden en de Stichting Zwaluw, organisaties op het

christelijk erf die zich bezig houden met een milieubewuste levensstijl. Het Appèl, ondertekend door tal van organisaties en personen, waaronder schrijver dezes, is op 9 september 1998 aangeboden aan de minister van VROM, de heer Pronk. Deze reageerde er positief op en beschouwde het als steunverlenend voor zijn ministeriële activiteiten.

Dit Appèl is te beschouwen als een eigen, christelijke bijdrage aan het moeizame debat over de relatie economie en ecologie. Het Appèl begint met een kritiek op het materialisme van onze cultuur, het streven naar economische groei en de angst om toch vooral niet economisch achterop te raken. Bet gevolg is een verwaarlozing van onze verantwoordelijkheid voor het milieu. Met een verwijzing naar het christelijk-sociaal denken dat in de negentiende eeuw ontstond zegt het Appèl dat het nu tijd is om dit "aan te vullen met christelijk-ecologisch denken, met als doel te komen tot een sociaal-ecologische rechtsstaat, gefundeerd op christelijke waarden en normen". Dit denken dient te beginnen bij het gegeven dat de mens de aarde van God in bruikleen heeft gekregen en verantwoordelijkheid draagt voor een zorgvuldige omgang met Zijn schepping: het rentmeesterschap.

Uitgangspunten

Vervolgens formuleert het Appèl enkele uitgangspunten van dat christelijk-ecologisch denken en enkele beleidsaanbevelingen. Zo wordt gewezen op de integriteit van de scheppingen de zorg voor de geschapen soorten naar hun aard en ook wordt een pleidooi gehouden voor het hanteren van het zoge-

naamde **voorzorgbeginsel**, dat wil zeggen dat **we** bij al ons handelen onze verantwoordelijkheid **voor** toekomstige generaties niet uit het oog mogen verliezen. **Kritisch** spreekt het Appèl over de beheersingsdrang die schuilgaat onder de moderne techniek en over de economie die is gereduceerd tot produceren en consumeren. Vervolgens worden er **beleidsaanbevelingen** gedaan ten aanzien **van** de **ecologisering** van de **belastingheffing**, een verantwoord mobiliteitsbeleid, de landbouw, de genetische modificatie, het **energiegebruik** en het **klimaatvraagstuk**. Een en ander loopt uit in een voorstel tot een breed maatschappelijk beraad in de vorm **van** een Raad voor **Duurzame** Ontwikkeling. Kortom, het mag geen zaak van liefhebbers of activisten blijven, maar deze christelijk-wologische impuls dient een ieder te **bereiken**.

Actief meedenken

Ik juich dit **initiatief** toe. Gereformeerden zijn waarschijnlijk wat minder bereid om b.v. met span-doeken en felle **teksten** te protesteren rond Schiphol, ze zijn wel verplicht om op bijbelse **gronden** actief mee te denken over een w goed mogelijk omgaan **met** de schepping. We staan schuldig als dit aan de meer **traditioneel links-georiënteerde** partijen en personen **zou** worden overgelaten. Daarom was het verstandig dat dit **Appèl** niet alleen maar in eigen kring werd verspreid, maar **aan** de minister werd aangeboden. Dat is wervend en **voorkomt** dat een dergelijk initiatief in het politiek **debat** terzijde wordt geschoven **als** een uitsluitend particuliere opvatting van orthodoxe christenen. De **initiatiefnemers** verdienen op **dit** punt dan ook waardering.

Parlementaire commissie

Iets vergelijkbaars heb ik zelf **ook** mogen doen en ik **zou** daar hier iets van willen doorgeven. In 1996

mocht ik in de Tweede Kamer **voorzitter** zijn van een bijzondere parlementaire commissie, die een diepgaand onderzoek deed naar de achtergronden van het zogenaamde **vraagstuk** van de **klimaatverandering**, of **ook** wel het versterkte **broeikaseffect**. **Eén** van de vele problemen verbonden aan dit **vraagstuk** is de traagheid ervan. De negatieve effecten van ons vervuilend **gedrag** (opwarming **van** de atmosfeer, zeespiegelstijging enz.) raken niet onze generatie, maar **toekomstige**. Stellen we ons eigenbelang voorop, hetgeen in **onze** cultuur helaas veel **voorkomt**, dan hoeven we nauwelijks iets te doen. Met het oog op de toekomst is dit natuurlijk onverantwoordelijk. Het is derhalve **gewenst** dat we beginselen formuleren, die ook de belangen van toekomstige generaties een **plaats** geven. Over de morele overtuigingskracht die **daarvoor** nodig is heb ik in de Tweede Kamer **een en ander** gezegd **toen** ik als **voorzitter** van genoemde commissie het eindrapport moest verdedigen. Omdat het ook weer niet zo **vaak** voorkomt dat in dit blad wordt geciteerd uit de Handelingen van **de Tweede Kamer** permitteer ik me een vrij lang citaat. Namens **de**, Kamerbreed **samen**gestelde, commissie heb ik op 10 oktober van **genoemd** jaar onder meer het volgende gezegd:

'Vervolgens moeten wij bezien **met** welke morele overtuigingskracht wij **kunnen** opkomen voor de rechten van toekomstige **generaties**. Daarvoor zijn ook in een pluralistische samenleving als de onze naar **mijn** overtuiging voldoende bouwstenen **beschikbaar** die **samen** een breed en hecht fundament **kunnen** leggen voor een goed **klimaat**beleid. Laat ik er een paar noemen. Aan de christelijke levens- en **wereld**beschouwing **danken** wij het begrip "**rentmeesterschap**". De kern daarvan is dat God de Schep- per **van** hemel en aarde aan de mensen natuur **en** milieu in beheer heeft **gegeven**, niet alleen aan onze generatie, maar aan alle generaties. Zo is er een **creatuurlijk** gegeven, mo-

rele gemeenschap van alle **generaties**, een notie die ons verplicht de belangen van toekomstige generaties te laten meewegen in **onze** actuele beslissingen. Een houding of mentaliteit van "na ons de zondvloed" is in deze opvatting derhalve immoreel.

Een andere, maar hiermee **samen**hangende bouwsteen is het liberale **schadebeginsel**, dat zegt dat het beperken van onze vrijheden nu, b.v. in de sfeer van consumptie en productie; gerechtvaardigd kan worden door het voorkomen van schade aan anderen, in casu de na **ons** komende generaties. Algemeen gesteld, men mag niet de kosten van actueel handelen afwentelen op partijen die van dat handelen zelf niet kunnen profiteren. Nog anders gezegd, het is niet geoorloofd het huis uit te wonen en de hypotheek aan de volgende generaties over te laten.

Een derde bouwsteen van **meer** sociaal-democratische signatuur is het beginsel van een redelijke gelijkheid van kansen en solidariteit. Vertaald naar ons thema wil dit zeggen dat wij de kansen die het milieu ons thans biedt, niet zodanig mogen benutten dat wij daarmee de kansen van komende generaties te niet te doen of ernstig belemmeren. Solidariteit is in deze **opvatting** dan ook meer dan een gevoel van saamhorigheid; het is een sociale norm".

Rentmeester?

Het mag duidelijk zijn dat hier een politicus aan het woord was die voor de **aanpak** van een mondiaal milieu-vraagstuk zocht naar een zo breed mogelijk **draagvlak**. Dat betekent, en dan **ben** ik weer **terug** bij het **Christelijk-ecologisch Appèl**, dat ik als christen-politicus verplicht **ben** om b.v. aan de notie van het rentmeesterschap zo concreet mogelijk invulling te geven. Op dat laatste punt moet mijns **inziens** meer theologische, ethische en politieke arbeid worden verricht. **Immers**, de notie van het rentmeesterschap als normatieve bepaling voor ons **ecologisch** handelen is niet onomstreden.

In dit verband wil ik wijzen op een buitengewoon boeiende publicatie uit 1997. Bet is het bij Callenbach uitgegeven boek van de bioloog en milieufilosof *Jan J. Boersema*, getiteld "*Thora en Stoa over mem en natuur*". Het boek bevat een analyse van het joods-christelijk denken en het Griekse denken over natuur en milieu. Het bevat onder andere een exegetisch uitvoerige analyse van de eerste drie hoofdstukken van Genesis over het scheppingsverhaal en ook over de voedingsvoorschriften of spijswetten uit de Mozaïsche wetgeving. De auteur is zeer belezen, hij heeft materiaal verwerkt van de gereformeerde theoloog Holwerda tot dat van moderne milieufilosofen. Boersema ontkent dat het bijbels is om de term rentmeester te gebruiken als model voor de beheersverantwoordelijkheid die wij zouden hebben voor de natuur. Hij zegt: "Er is een morele band met de gedomesticeerde natuur en voor de omgang met die natuur worden regels gegeven. De overige natuur wordt niet aan de mens in beheer gegeven. De mens kan die natuur bewonderen, hij kan zichzelf beschermen tegen invloeden vanuit die natuur en hij kan er benauwd voor zijn, maar nergens wordt hij over die natuur aangesteld als 'rentmeester'". (blz.225) Dit is geen nieuw geluid.

Ook dr. N.H. Gootjes schreef, in het januarinumnummer van 1980 van Radix, dat de figuur van de rentmeester in de Bijbel weinig voorkomt en dat het niet eenvoudig is ons rentmeesterbegrip op het bijbelse rentmeesterbegrip te gronden. Wij hebben het volgens hem aan Abraham Kuyper te danken dat we w onbekommerd de term rentmeester zijn gaan gebruiken. Gootjes verwerpt de term evenwel niet, omdat er wel degelijk een inhoud aan kan worden gegeven die recht doet aan wat de Schrift ons leert. Dat is enerzijds, dat God de Eigenaar van alles is. En anderzijds dat de mens slechts het gebruiksrecht van de schepping heeft, niet het absolute bezittersrecht. Terecht wijst hij ver-

volgens op een zwakke kant van het beeld van de rentmeester. In dat beeld is er één rentmeester voor eik landgoed. Hij schrijft: "In de toepassing wordt elke mens een rentmeester over dat gedeelte van Gods gaven, dat hem is toevertrouwd. Dat zou allemaal apart naast elkaar liggende terreinen en terreintjes opleveren. Dat is in deze wereld te eenvoudig. Over sommige dingen kunnen we niet alleen beslissen. Er is ook gezamenlijke verantwoordelijkheid. Dat past niet in het beeld". ik acht deze waarschuwing waardevol, omdat het nadrukkelijk ruimte laat voor de toepassing van de notie van het rentmeesterschap op het handelen van ook de overheid, het bedrijfsleven en andere maatschappelijke actoren. Het is dan ook op goede gronden dat we het rentmeesterschap terugvinden in programma's van christelijke politieke partijen.

Mens en natuur

De term rentmeesterschap moge op deze manier gered zijn, het ontslaat ons niet van de plicht om in het licht van de grote milieuvraagstukken van onze tijd telkens opnieuw het bijbels spreken over schepping en natuur te doordenken. Zo wijst Boersema op de harde ondertoon die doorklinkt in het bijbelse spreken over het onderwerpen van de aarde en het heersen over de dieren. Hij wijst erop dat deze termen worden gebruikt voor de geschiedenis van de zondeval en dus met betrekking tot de schepping, zoals die is bedoeld door de Schepper. En daarvan wordt een en andermaal gezegd dat die schepping goed was. Boersema meent dan ook dat er geen reden is om in het heersen en onderwerpen de opdracht te lezen om de natuur genadeloos uit te buiten en te exploiteren. (blz.71) Een vrucht van dit bijbels-exegetiserend inzicht kan dan zijn de toepassing van het voorzorgbeginsel, zoals voorgesteld in het Christelijk-ecologisch Appel. Behoedzaamheid en voorzichtigheid en het rekening

houden met de belangen van komende generaties zijn dan ook christelijk-ecologische deugden. Hierbij past ook een waarschuwing tegen een al te onkritisch gebruik van de notie dat de mens de kroon van de schepping zou zijn. Immers, de geschiedenis van de schepping vindt niet zijn bekroning in de schepping van de mens op de zesde dag, maar in de zevende dag, de dag waarop God de rust schiep waarmee de schepping pas echt voltooid was.

Tenslotte wil ik nog wijzen op de eigen betekenis van het bijbels spreken over onze verhouding tot de dieren en de biodiversiteit. Zo is het niet bijbels om te spreken over het "redeloos gedierte", maar past een dergelijk spreken veel beter bij het Griekse denken, waarin de rede centraal stond. Het is juist opvallend dat God met de dieren zelfs een verbond sloot en hen zegende. En ook dat alles naar eigen aard is geschapen. En dat betekent dat het dus onmogelijk is om te "heersen" over de dieren buiten God om. Het is veeleer bijbels om te spreken over de intrinsieke waarde van dieren. Het is dan ook een gelukkige mak dat de Nederlandse wetgever dit met zoveel woorden heeft erkend in de Gezondheid- en Welzijnswet Dieren. We moeten er alleen voor oppassen dat we die intrinsieke waarde vervolgens weer gaan verzelfstandigen en aan het dier een bijna religieuze waarde toekennen. Deze intrinsieke waarde is niet goed te wegen buiten de Schepper om, Die de mens ook de vrijheid heeft gegeven te jagen en het dier voor consumptie te gebruiken.

Zoals gezegd, het Christelijk-ecologisch Appel is een waardevol initiatief. ik koop dat het christenen, waar ze ook verantwoordelijkheid dragen, activeert tot ecologisch verantwoord gedrag. En ook dat het ons opnieuw aanzet tot het bestuderen van de rijkdom van de Schrift.

Dhr. E. van Middelkoop is lid van de Tweede Kamer voor het Gereformeerd Politiek Verbond.

HET GEREFORMEERD KERK- RECHT GEEFT GEEN HUIS-, TUIN- EN KEUKENREGELS

J.S. van den Berg

*Op de generale synode is uitgebreid aandacht gegeven aan de gereformeerde kerk-orde. De Reformatie van 25 mei doet daarvan verslag. Daarbij valt op dat bepaalde problemen niet **onderkend** of niet **aangepakt** worden. Tegelijk lijkt door de synode echter een nieuwe omgangsvorm met de KO gelegitimeerd te worden. Uitzonderingen mogen de regel bevestigen. Dit is volgens mij een **verkeerde ontwikkeling, die in strijd is met het karakter van de KO als kerkelijk statuut.***

gelegitimeerd. Wat dat betreft schrijven we met de genomen beslissing van de synode geschiedenis.

Onderliggend probleem

De benadering van dit concrete probleem – het verzoek namelijk om de tekst van artikel 65 aan te passen – is volgens mij een illustratie van een dieperliggend probleem. De KO heeft naar mijn waarneming op verschillende punten zijn bruikbaarheid in de praktijk verloren. Hij zou grondig herzien moeten worden. Onze kerkelijke procedures zijn echter zodanig dat zo'n operatie nogal wat voeten in de aarde

heeft. Het probleem is Hoe we verder moeten met deze KO.

De uitspraak dat we de KO k-vrijheid moeten hanteren is volgens mij een teken van bestuurlijke onmacht. Volgens de KO doet een generale synode bindende uitspraken (art. 31 en 35). De kerken zullen zich toelleggen op het naleven van de bepalingen van de KO (art. 85). Het burgerlijk wetboek bepaalt dat de kerken worden geregeerd door hun eigen statuut, voor zover dit niet in strijd is met de wet. De wet zegt niet hoe uitgebreid dat statuut moet zijn, of hoe globaal, of dat het slechts algemene regels moeten zijn. Dat moeten de kerken zelf bepalen. Kenmerkend voor een statuut is evenwel dat men zich er aan houdt. Een statuut heeft een zwaarwegende bestuurlijke status. Als iedereen mag afwijken, hoe weloverwogen ook, dan verliest het statuut zijn waarde. Op dezelfde wijze verliezen synodeuitspraken hun betekenis als daarvan, even weloverwogen, afgeweken mag worden. We weten dat het maken van regels

Synodeuitspraak

We lezen in het verslag dat een van de gronden van het synodebesluit om de huidige formulering van artikel 65 KO te handhaven, luidt "Binnen het kader van de KO kan een kerkenraad in zijn verantwoordelijkheid aanvulling of variatie toestaan, als daar goede redenen voor zijn. Uiteraard mogen dergelijke aanvullingen en aanpassingen het grondpatroon van de gereformeerde eredienst geen geweld aandoen." Volgens de toelichting in het verslag, houdt dit in dat in voorkomende gevallen weloverwogen van de regels van de KO mag worden afgeweken. Er mogen uitzonderingen op de regel zijn. Synodebreed is men van mening dat er een zekere vrijheid voor de kerken is in het hanteren van de regels. De uitspraak van de synode lijkt zorgvuldig. De KO biedt volgens de synode een kader, waarbinnen bij de toepassing variatie mag ontstaan. Het grondpatroon dient intact te blijven. Het ging op de synode echter niet over een kader, maar

over de stringente formulering van artikel 65: 'de kerken zullen zich houden aan de orden van dienst die door de generale synode zijn goedgekeurd'. Het ging dus niet om een gevarieerde uitwerking binnen een duidelijk algemeen kader maar om het mogen afwijken van een stellig geformuleerde regel. De uitspraak van de synode legitimeert dit afwijken.

De reikwijdte van de uitspraak is groot. Als kerken weloverwogen mogen afwijken, dan zal een synode dat ook mogen. Wat staat op grond van de synodeuitspraak een synode nog in de weg zelf agenda-punten op te voeren en zichzelf te

continueren? Gegeven de nood van de tijd en de situatie van de kerken, zo zou men kunnen redeneren, is een weloverwogen afwijken van bijvoorbeeld artikel 30 KO toegestaan. De uitzonderingen bevestigen slechts de regel, aldus zou geredeneerd kunnen worden.

De historische betekenis lijkt me duidelijk. In feite wordt de gang van zaken in de jaren dertig en veertig door onze synode alsnog

niet eenvoudig is, net zo **min** als het doen van goede uitspraken door een synode. Het vraagt veel **deskundig**-heid en energie om een bruikbare regel van de KO of een toepasbare uitspraak van de synode te formuleren. En de procedure om de KO te herzien is niet gemakkelijk. (Of zouden we weloverwogen **van** artikel 30, laatste volzin **mogen** afwijken?). Deze problemen lossen we echter niet op door te zeggen dat de KO in vrijheid gehanteerd kan worden. Dat holt het omgaan met de KO en met uitspraken van een synode alleen maar uit.

Helaas worden de kerken hiertoe momenteel wel genoodzaakt. De regels in de KO voor de eredienst leiden tot **grote** moeite in de kerken. Nu lijkt de **synode** van deze 'nood' een deugd te maken. We **ko-****men** hiermee naar mijn idee **echter** **van** de regen in de drup. Beter zou zijn een **deputaatschap** te benoemen dat een herziening van de KO voorbereidt.

Bestuurlijke onmacht

Onze problemen in de omgang met de KO worden volgens het verslag veroorzaakt door **onze** Romeinse benadering. Romeins recht wil alles dichtregelen en **dus** verwachten we dat ook van de KO. De KO wil zich echter beperken tot algemene regels. Regelgeving in de zin zoals de KO dat wil doen, vraagt loyaliteit. En dat is iets wat je volgens het verslag feitelijk niet kunt vastleggen.

Het is een goede zaak als de synode zich wil beperken tot duidelijke algemene regels en niet alles wil dichttimmeren. Dit ontslaat de synode echter niet van de eis **min** algemene regel m zorgvuldig te formuleren, dat hij in de praktijk te houden is.

Een beroep doen op loyaliteit gaat opnieuw voorbij aan het echte probleem. De onbruikbaarheid **van** de huidige formulering van artikel 65 was het oorspronkelijke probleem op de synode. De (gehandhaafde) stringente **formulering** leidt tot gro-

te problemen over de vraag wat loyaliteit inhoudt, wat praktisch gezien 'in vrijheid hanteren' betekent. De tekst van het artikel is toch duidelijk en er zijn immers geen bijzondere omstandigheden die noodzaken tot afwijken? De problemen in de kerken zijn met de uitspraak van de synode dan ook niet de wereld uit.

Het praten over Romeins recht en over uitzonderingen op de regel is volgens mij een symptoom van onvoldoende inzicht in het onderscheid **tussen** regels en richtlijnen, tussen **verantwoord(elijk)** en vrij omgaan met regels. Ofwel van onvoldoende besef van waar je als synode bestuurlijk gezien mee bezig bent, dan wel van **bestuurlijke** onmacht. Kerkrecht geeft geen huis-, tuin- en keukenregels waar uitzonderingen de regel bevestigen.

Helderheid en daadkracht

Ik pleit niet voor Romeins **wetticis-**me. Ik pleit **ook** niet voor een keurslijf. Wat **mij** betreft siert het een synode als ze terughoudend is met uitspraken en met het stellen van regels. Maar als ze regels vaststelt, pleit ik wel voor zorgvuldige formuleringen, waar we **ons** **van-**daag aan kunnen **houden**. Dit is geen kwaaltje van (vrijgemaakt) gereformeerd denken, maar mijns inziens een kwestie van bestuurlijke **verantwoordelijkheid**.

Het wordt volgens mij tijd dat we weer onderkennen waar we mee **be-**zig zijn, wat de bestuurlijke functie **van** een synode en de KO is. En ook dat we de **zorgvuldigheid** in acht nemen die voor deze functies nodig is. Dat vraagt om helderheid

en bestuurlijke daadkracht. Wellicht komen we dan zover dat er op **korte** termijn een deputaatschap wordt ingesteld dat een herziening van de KO gaat voorbereiden.

Dr. J.S. van den Berg is redactielid van 'Dienst, maandblad voor ambtsdragers' geweest en is hoofdredacteur van de 'Infomap voor ambtsdragers', uitgegeven door het GVI.

Adreswijzigingen e.d.

Capelle aan den IJssel-Zuid/West

*Scriba: G.J. Hekkert, Marienwaard 20, 2903 SG Capelle aan den IJssel, tel. 010-4514581.

Mussel *Scriba: H. Schoemaker, Molenstraat 4, 9584 AT, tel. 0599-454502.

Steenwijk *Scriba: H. G. Slings, Postbus 275, 8330 AG Steenwijk, tel. 0521-515051.

Bestuurswisseling VGSW

Op 22 april 1999 heeft de Vereniging der Gereformeerde Studenten te Wageningen (VGSW) een nieuw bestuur geïnstalleerd in de volgende personele samenstelling: Gerrit Oosterhuis, praeses; Gerd Weitkamp, ab-actis; Richard Oosterhoff, fiscus; Marieke Koster, assessor.

Ab-actiaat van de VGSW: Postbus 9101, 6700 HB Wageningen, tel. 0317-41 8494.

Ds. J. van Amstel

Over Gaus leiding gesproken...

Indien er geen toeval bestaat, maar alles tot in de kleinste details leiding van God is, waarom gebeuren de dingen dan zo?

Een boek voor jongeren... en ouderen.

Ing. II 2 pag., £ 15,90

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25. 4460AA Goes. Telefoon 0113-215591

N nieuw uitgekomen

We kondigen hier kort enkele nieuw uitgekomen boeken aan. Mogelijk komt ons blad in een bredere bespreking op één of meer titels nader terug.

Krottenwijk

door M.R. van den Berg.

In deze gedichtenbundel gebruikt de dichter de **krottenwijk** als metafoor voor het menselijk lijden en tekort, kortom, voor het menselijk bestaan. Het leven is gekneusd, geschonden en verscheurd. Dat komt in alle gedichten tot uitdrukking. Maar toch klinkt in zijn gedichten ook hoop door, omdat er altijd een oor is dat naar je luistert, een hart dat voor je open staat. **Mensen** zullen niet altijd in krotten blijven wonen. Er zal eens een eeuwig huis zijn.

Uitgeverij Kok Voorhoeve, f 18,50 (38 blz.)

Hart's tocht naar God!

door J. Barrs, J. Packer, K. Olsen en L. Crabb.

"Ik verlang naar een heel persoonlijke relatie met God, maar hoe wordt dit realiteit?"

De vier schrijvers van dit boek helpen ons met het antwoord op deze vraag. Ieder op hun eigen wijze dagen zij de lezer uit om na te denken over de motieven van z'n hart, om dichter tot God te naderen aan de hand van **Gods** Geest.

Uitgeverij Novapres Apeldoorn, f 24,95 (253 blz.)

"Gesprekjes" met Jezus

door M.M. Simon.

"Maak voor uw kind de tijd met Jezus tot een hoogtepunt van de dag" luidt de ondertitel van dit boek. Bet boek geeft ouders de mogelijkheid om hun kinderen praktische bijbelse waarden mee te geven. De onderwerpen in het boek zijn leuk en spannend en maken de "gesprek-

jes" die kinderen met Jezus hebben tot iets wat ze telkens willen herhalen. Elk gesprekje houdt in: een bijbelvers, een kort **levensecht** verhaal, manieren om het kind daarbij te betrekken en manieren om een kind te leren bidden.

Uitgeverij Gazon Den Haag (254 blz.)

Genesis [1-3] Hebreeuwse tekst en Nederlandse vertaling.

Dit boekje is uitgegeven ter gelegenheid van de nieuwe start van de Theologische Verzendboekhandel en Antiquariaat Wever Van Wijnen te Franeker. Het bevat de eerste drie hoofdstukken van het bijbelboek Genesis in de Hebreeuwse tekst, met daartegenover een nieuwe Nederlandse vertaling, gemaakt door de Societas Hebraica Amstelodamensis.

Uitgeverij Wever Van Wijnen Franeker, f 9,95 (32 blz.)

De belofte van genezing

door R. Mayhue.

Dit boek heeft als doel iets van **Gods beloften** van genezing in de Bijbel te begrijpen. Het bevat de volgende hoofdpunten: Het onderzoeken van de **Bijbel** om de wil van God te begrijpen als het gaat om genezing; Het plaatsen van de Bijbel boven ervaring bij het interpreteren van aanspraken op genezing; Het te allen tijde zien van **Gods** hand in onze gezondheid en onze genezing; Het ontmaskeren van fraude of valse leer; Een reactie op hen die eveneens over genezing hebben geschreven; En het verschaffen van een bijbelse uitrusting voor christenen om met ziekte om te gaan.

Uitgeverij Medema Vaassen, f 34,95 (295 blz.)

Een kerk te zijn op aarde; een toekomstperspectief,

door K. Raiser.

Wie op de hoogte wil zijn van Het hedendaagse denken over kerk en gemeente in de kringen van de Wereldraad van Kerken kan in dit boek van de huidige algemeen secretaris goed terecht. Raiser zoekt de eenheid van de kerken meer in een gemeenschappelijke opdracht in de wereld dan in een gezamenlijk bestaan van het Woord.

Uitgeverij Ten Have Baarn, f 24,90 (127 blz.)

Mijn zonden heb ik u gebiecht; een pleidooi voor de biecht

door J. Weij.

In dit boek brengt de auteur de geschiedenis van de biecht in kaart, en gaat hij in op de ontwikkelingen van de biechtpraktijk en de waarde van dit gebruik voor de gelovigen. De uiteindelijke vraag, waarbij de auteur aankomt, is: moeten wij als reformatorische kerken niet een plaats innemen voor de individuele biecht? Zijn antwoord is bevestigend. Hij sluit daarom af met een aanzet tot de vormgeving van een nieuwe biechtpraxis.

Uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer, f 21,50 (101 blz.)

Bijbelstudies.....

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

Verlangen naar het geestelijke?

Dr. G. Bos schreef in *Confessioneel* van 14 mei over de onchristelijkheid **die nooit** kwam. Hij doet dat naar **aan-**leiding van het boek *Waar je maar bent* van Ole-Magnus Olafsrud. Hoewel de religiositeit van de mensen vandaag zeker geen christelijkheid genoemd kan worden, is het **goed** om te **lezen** wat Bos schrijft:

Een ogenblik dachten we dat secularisatie zou leiden tot een **ontchristelijking** van **de** samenleving. Zo ging het echter niet. In plaats daarvan hebben we een samenleving gekregen die religieuzer is dan **ooit** tevoren. Die religiositeit is veelvormig en nogal onoverzichtelijk door een vermenging **van** oud en nieuw. En dat maakt het moeilijk om op de juiste wijze vanuit het christelijk geloof te **reageren**. Maar toch... Want de huidige situatie bergt ongekende mogelijkheden in zich om de ander te benaderen met de blijde boodschap. Zijn **we** daar **gelukkig mee?** Zijn **we** daarop voorbereid?

Het boek van Olafsrud wil om te beginnen een bemoedigend boek zijn, omdat het er ons op wijst dat zoveel **mensen zitten** met vragen die boven hen uitwijzen. We wisten dat eigenlijk wel, want Gods Woord vertelt ons dat de Here God ons **'de eeuw in ons hart heeft gelegd'**. De precieze uitleg van dit woord uit Prediker 3 mag moeilijk zijn **maar** de betekenis is duidelijk genoeg: in elk mens bevindt zich **iets dat** verlangt naar de geestelijke **dimensie** al is dat verlangen soms heel diep weggestopt. De Here God had dat trouwens al tegen de satan gezegd na de zondeval: Ik zal vijandschap zetten m.a.w. Ik zal zor-

gen dat je het nog niet gewonnen hebt. Waren we dat vergeten, omdat zelfs wij dreigen meegesleept te worden door een leven dat opgaat in het tijdelijke?

De mens van nu
Alleen moeten we wel heel zorgvuldig omgaan met de mensen die op onze weg **komen**. Dat is alleen mogelijk, wanneer we de **mens** en zijn situatie door hebben. **Een** kenmerk van ons **leven** is de gespletenheid **tussen de privé-sfeer en de publieke omgeving**. De laatste heeft het maar wat graag, wanneer geloof en kerk zich ophouden in de persoonlijke sfeer van de mens. Dan worden **tenminste** de anderen er niet lastig mee gevallen. Maar omdat deze scheiding niet past bij ons mens-zijn maakt het **ons** leven alleen maar onrustig. En zelfs de zogenaamde ongelovige is er niet gelukkig mee.

De schrijver wijst er ons verder op dat we inmiddels in het zogenaamde postmodernisme **zijn** terecht gekomen. We dachten alles met onze wetenschap te kunnen beheersen maar daarvan **zijn** we inmiddels helemaal terug gekomen. Er is openheid voor **wat ons denken** te boven gaat. Alleen is dat gebeurd op een manier die niet zo plezierig is: ieder denkt er **op** zijn manier over, ieder heeft zijn eigen visie en zijn **persoonlijke** waardering voor wat wel en niet zou mogen. Autoriteiten worden alleen geaccepteerd **wanneer** en zolang zij aanspreken en anders worden zij vervangen. We zien het in de politiek **en** in bedrijven. **Leiders** moeten mensen met visie zijn **en** vooral bemoedigend overkomen. Ook de kerken **zitten** met dit soort denken en handelen. Veel geestelijke gevoelens en be-

hoeften maar weinig verband en eenheid. En veel voorgangers hebben het gevoel dat het onmogelijke van hen gevraagd wordt.

Wat te doen?

Met de cijfers wordt **ons** aange-toond, dat beïnvloeding van een mens **vooral** plaats vindt in het gezin **maar** bijna evenzeer door de **omgeving** van werk en hobby. **Voor** die **ontmoeting** van de ander heeft een christen door gebed en geloof de relatie met zijn God nodig, maar langs die weg wil de Heiland **zijn** werk doen. Zo begon het indertijd, toen de **Here** Jezus tegen **Petrus** zei: mag ik je boot lenen? En dan het gesprek aangaan. Hoe? Wat maakt dat **uit**, als het die ander zelf maar is met **zijn** gedachten **en** vragen. 'Waarom zouden we bijvoorbeeld kloppen op de deur van een bijna gesloten **geestelijke** ruimte zo lang de deur naar het psychische wijd open staat?' Juist op dat terrein zijn de kansen legio. En juist daar laten we zoveel kansen onbenut!

Christelijk stempel op de samenleving

Dr. J.E. Post gaf in *De Waarheids-vriend* een brede bespreking van het boek van de socioloog Rodney Stark over de eerste eeuwen van het **Christendom**. Op 29 april komt **hij** tot een toepassing op **vandaag**. Het eerste punt **betreft** het punt dat de moderne **mens** zoveel moeilijker te raken blijft door de christelijke/gereformeerde **opvattingen**:

(...)

moet gezegd worden dat het er in **onze samenleving** over het algemeen heel wat beschaafder aan toe gaat dan in de tijd van de antieken. Te weinig wordt onderkend dat het christendom aan deze beschaving

een belangrijke bijdrage heeft geleverd. In het afgelopen millennium is de westerse wereld in sterke mate gevormd door de waarden *en normen die het christendom* heeft aangedragen. Natuurlijk zijn die waarden en normen niet *unaniem* overgenomen en zeker niet consequent toegepast. Maar tot op zekere hoogte mogen we toch stellen dat de westerse samenleving in, laten we zeggen, 'horizontale' zin gekerstend is. De 'beschaving' die wij nu kennen *mag* dus een vrucht genoemd worden van het Evangelie. Ook al is die vrucht wellicht nooit volgroeid geweest en al onderkennen we er flinke rotte plekken aan. Het christelijk geloof kan in onze tijd dus niet zomaar een opvallende meerwaarde bieden tegenover agnostische of andere opvattingen. Het 'gat' tussen de waarden en normen die het christendom uitdraagt en de moderne seculiere (of: horizontaal gekerstende) cultuur is in onze tijd veel minder groot dan in de tijd van de antieken. In zekere zin is er dus *sprake* van een paradoxale situatie.

'Revolutionair'

Een *en* ander wordt versterkt door dat het christendom een min of meer bekend verschijnsel is geworden. Wereld het christendom in de eerste eeuwen door de 'wereld' nog als een 'revolutionair' idee beschouwd, *heden ten dage* is dat niet meer het *geval*. Het christendom is *geen* 'nieuw' en 'opvallend' verschijnsel meer. Integendeel, de moderne mens heeft Maarten 't Hart gelezen en weet dus dat het christendom een achterhaald geloof is dat mensen hooguit van de wal in de sloot kan helpen. *Karikatuur* of niet. In zekere zin zou dus gezegd kunnen worden dat door de kerstening in horizontale zin (humaniteit) de kerstening in geestelijke zin geblokkeerd is *geraakt*.

Christenen zijn niet zo veel *humaner* dan niet-christenen. Het is waar, christenen zijn de *gulle* gevers aan goede doelen, zij besteden relatief veel vrije tijd aan *vrijwillig-*

gerswerk en wellicht 'scoren' zij op een aantal andere punten ook 'beter' dan niet-christenen, maar dat alles contrasteert te weinig met de seculiere mens om een 'opvallend alternatief' te vormen. De eerste christenen dwingen, wanneer we dit beseffen, temeer respect af. Zij leefden in een letterlijk en figuurlijk heidense wereld en brachten het offer om 'geheel anders' te zijn. Voor ons moet dat veel *gemakkelijker* zijn maar wij zoeken naar de grenzen van wat nog net wei en net niet *kan*. Wij passen ons het liefst zo ver mogelijk aan en verschillen het Liefst zo weinig mogelijk van onze tijdgenoten. Mede gezien de *relatief* hoge 'kersteningsgraad' van onze tijdgenoten (hoe laag die naar Bijbelse maatstaven uiteindelijk ook is) is het gevolg hiervan dat de 'gemiddelde' christen in *onze* tijd een minder opvallende verschijning is. En voor zover de christen *en zijn* gemeenschap werkelijk 'anders' zijn, slagen zij er maar niet in een helder en aantrekkelijk beeld achter te laten.

Open en geheel anders

Volgens Stark waren de kerken in het vroege Christendom 'open *netwerken*'. Post *wil* daaraan de volgende toepassing verbinden:

De tweede belangrijke factor die we bij Stark ontdekten, is de eigenenschap van de eerste christelijke gemeenschappen om een 'open netwerk' in de omgeving te vormen. Nu wordt er binnen de gereformeerde gezindte al jaar en dag de discussie gevoerd *over* de *vraag* of de gereformeerde gezindte meer openheid zou moeten *gaan* betonen naar de buitenwereld. Sommigen zien de gereformeerde *zuil* als veilig bastion waarbinnen de *geleefsofopvattingen* het nog wel een aantal generaties uit zuilen houden. Anderen willen bruggen naar de wereld *bouwen*. Voor de eerste christengemeenten was deze *vraag* blijkbaar niet *aan* de orde. De vensters maar zeker ook de deuren stonden open *naar* de wereld toe.

Velen kwamen door die deuren naar binnen, er *zullen* er vast en *zeker* ook door *naar* buiten *zijn* gegaan (Demas?). Maar open bleven ze. Ik *kan* het *toch* niet laten even de lijnen door te trekken naar mijn dissertatie. Daar zagen we dat veel christenen na de Tweede Wereldoorlog hoog opgaven van die open vensters en deuren. De kerk had een taak in de wereld. De christelijke gemeente als 'open *netwerk*' werd breed gepropageerd. Dat was goed, is nooit door de *orthodoxe* stromingen (zoals de Gereformeerde Bond) ter discussie gesteld. Wat niet goed was, en het boek van Stark bevestigt dat, was dat het 'geheel anders' zijn ontbrak. Velen probeerden zo dicht mogelijk tegen de moderne mens aan te kruipen, uit angst dat anders de moderne mens zich (nog verder) van de kerk zou vervreemden. De *kerken hebben nagelaten* het 'geheel anders' in de moderne samenleving een *inhoud, een ziel te geven*.

Het is duidelijk dat de christelijke gemeenschap, die een open netwerk vormt naar de omgeving toe *zonder* 'geheel anders' te zijn, weinig toevoegt aan de wereld. Het is zelfs zo dat het aangepaste cluistendom het gevaar loopt steeds verder aangepast te raken wanneer er al te nauwe banden worden onderhouden met niet-gelovigen.

Juist *in de combinatie van die twee: het vormen van een open netwerk in de omgeving én het 'geheel anders', moet de vitaliteit van de christenen in onze huidige tijd gevonden worden*. Het komt er dan wel op *aan* om *ons* leven te *stellen* tot 'een levende, heilige en Gode welbehagelijke offerande' (Romeinen 12:1). Dat is voor *ons* moeilijker dan voor de eerste christenen omdat de 'meerwaarde' in de huidige (horizontaal) gekerstende wereld minder *duidelijk* is aan te tonen maar het is óók gemakkelijker. Wij hoeven het offer van *ons* leven niet te brengen maar 'slechts' onze *uren* en onze tijd in gebed en werken op te dragen aan Hem *die* ons Leven gaf. Wat maakt dat toch zo moeilijk?

De **examentijd** is voorbij, de geslaagden gefeliciteerd, de ongelukkigen sterkte gewenst, hetzij voor volgend jaar, hetzij voor de heren. De **meesten** zullen nu na het feesten zich gaan voorbereiden op de volgende stap in hun leven: studeren of werken (ik wel daar **trouwens** niet nodeloos een tegenstelling tussen creëren). Als vragen zoals: word ik in- of uitgeloot, **krijg** ik die baan daar-en-daar, beantwoord zijn, kan de zoektocht naar een **kamer** beginnen, kan eens nieuwsgierig worden **kennis** gemaakt met de **uitverko-**ren stad, en wellicht zelfs al eens voorzichtig om de hoek worden gekeken bij de plaatselijke studenten- of jeugdvereniging.

Een jaarlijkse migratie die er niet om liegt. Voor de **thuiskerken** vaak maar een enkeling, voor de steden waar universiteiten en hogescholen **staan een** nauwelijks te **beheersen** stroom nieuwkomers. En het blijkt dat het **voor de kerken** moeilijk is om deze kwetsbare **groep** goede begeleiding te geven. De afspraken zoals die tot op heden golden, waren op zich wel helder: mensen **staan daar kerkelijk** ingeschreven, waar ze ook burgerlijk ingeschreven zijn (GS Amsterdam 1936), en thuiskerk en woonkerk maken goede onderlinge afspraken over de **ambtelijke** bearbeiding (Leeuwarden 1990). In de **praktijk echter** liep dit, kort door de bocht gezegd, voor geen meter. Veel **kerken** hielden zich niet aan de afspraak, en ook voor de **jongeren** zelf was het soms moeilijk uitvoerbaar de regel van Amsterdam bijvoorbeeld te hanteren.

PS-en

Een viertal PS-en **kwam daarom** op de Generale **Synode** met de vraag voor deze situatie **een** nieuwe regeling te ontwerpen, waarin met name de mo-

gelijkheid zou worden opgenomen dat jongeren een **gastlidmaatschap** kunnen **krijgen**. Momenteel is het zo dat je, en dat is logisch ook, maar in **één gemeente** lid **kunt** zijn. Het verzoek was duidelijk. Duidelijk was ook dat vanuit **een aantal** kleinere **studentensteden** (Wageningen, Amsterdam, Brunssum) de vraag op tafel lag, hieraan niet te voldoen. Voor hen is voor het functioneren van de gemeente het jaarlijkse contingent studenten van belang en zij zijn, tot op zekere hoogte weliswaar, in staat om hen de mogelijkheid tot integratie te geven.

Commissie 4 van de synode heeft het hele pakket onderzocht en is gekomen met een **tamelijk** uitvoerige regeling. We nemen die hieronder in extenso op. De synode was van **mening** dat dit wellicht **een** van de belangrijkste punten was van haar agenda. De regeling is daarom ook al toegestuurd aan alle kerken, zodat ze, met de nieuwe golf jonge leden in het zicht, weten **wat er van hen verlangd** wordt. De preses, ds. **Boiten**, merkte overigens na afloop van **het** debat op dat hier weliswaar een **verantwoordelijkheid** ligt voor de kerken, maar dat deze zorg in eerste instantie thuis hoort bij de jongere zelf **en zijn/haar** ouders. En ik voeg er nog aan toe **dat**, voor een goed resultaat het ook absoluut van belang is dat kerken eraan meewerken. Laat het wat **betreft anders** gaan **dan** bij de regel van Leeuwarden (zie boven), die negen jaar van **kracht** is geweest, maar nauwelijks is geëffectueerd.

De volledige regeling dus. **Ook de ouders** en jongeren **kunnen** nu, bij **alles** wat ze verder te regelen hebben, na **gaan** denken **over** de vraag waar de student lid **dan** wel **gastlid** wordt.

De **synode** besloot voor afspraken **tussen** de kerken de volgende regeling vast te stellen:

Regeling voor het gastlidmaatschap van jongeren

Wanneer een jongere verhuist naar een **zusterkerk**, terwijl hij (zij) van plan is vaak in de thuiskerk te verblijven, zal de kerkenraad met hem (haar) spreken over de vraag, of een attestatie dan wel een verblijfsattestatie wordt aangevraagd, al naar gelang het zwaartepunt van kerkelijk meeleven. In de kerk waarvan de jongere lid is, **heeft** hij alle rechten en plichten die verbonden **zijn** aan het doop- of belijdend lidmaatschap. Deze kerk **zal** hem een afschrift geven van deze regeling. De onder 2 **genoemde** kerk heeft de ambtelijke **eindverantwoordelijkheid** over de jongere. Daar vindt **tenminste** het jaarlijkse huisbezoek plaats. Zij ziet ook toe op geregelde viering van het heilig avondmaal; eventuele censuur wordt zo spoedig mogelijk gemeld aan de gastkerk.

De verblijfsattestatie voor deze jongere houdt in, dat hij in de gastkerk mag delen in alles wat het gemeenteleven te bieden **heeft**, mals o.m.:

hij wordt welkom geheten in het kerkblad en krijgt **als gastlid** een plaats in het handboekje; hij **krijgt** het kerkblad en wordt uitgenodigd voor activiteiten van de kerk waarvan hij **gastlid** is; **hij** mag catechisatie volgen of, als hij openbare belijdenis van het **geloof** heeft afgelegd, deelnemen aan het **heilig avondmaal**;

een ouderling zal met hem kennismaken en **contact** met hem onderhouden, al naar **gelang** de situatie dit vraagt. Wordt er een attestatie uitgeschreven, **dan** noteert de **thuiskerk** deze jongere voor zichzelf meteen als gastlid. Op **de attestatie** wordt dit aangetekend, zodat de ontvangende kerk hiermee rekenen kan.

Wordt er een verblijfsattestatie **uitge-**

schreven, dan wordt de jongere hiermee **aan** de ontvangende kerk gepresenteerd om hem gastvrij te ontvangen en op de afgesproken wijze naar hem om te **zien**.

Een belijdend lid krijgt naar analogie van art. 63 KO zijn verblijfsattestatie **mee**, terwijl door zijn kerkenraad bericht wordt gegeven aan de **gastkerk**. Voor een dooplid zal de **verblijfsattestatie** worden opgestuurd naar de **gastkerk**. Hierop zal **aangegeven** worden, waar hij **catechisatie** wil **ontvangen**. Het is van belang dat de attestatie of **verblijfsattestatie** tijdig de zusterkerk bereikt, maar met name geldt dit met het oog op de catechisaties aan de doopleden, **aan** het **begin** van het **nieuwe seizoen**.

Wanneer in de loop **van** de tijd het **zwaartepunt** van kerkelijk meeleven verschuift van de **thuiskerk** naar de **gastkerk**, is het mogelijk alsnog een attestatie aan te **vragen** in plaats van een **verblijfsattestatie**.

De **verblijfsattestatie** zal telkens voor **één** jaar geldig zijn.

Op de attestatie of **verblijfsattestatie** zal het ambtelijk contactadres **worden** **vermeld**, zodat de ambtsdragers van de twee **kerken** zo **nodig** met elkaar kunnen overleggen en **hun** **werk** op elkaar **kunnen** afstemmen. Wisselingen in deze contactadressen zullen aan de scriba **van** de betreffende kerk worden **doorgegeven**.

Indien twee verantwoordelijke ouderlingen **van** de **gastkerk** van oordeel **zijn** dat vermaan en / of tucht nodig **zijn**, zullen zij dit aan de thuiskerk berichten.

Wanneer de onder 1 genoemde situatie niet **meer** aanwezig is, dient het betreffende **kerklid** dit te berichten aan de **kerk** **waarvan** hij lid is, en zal deze kerk de maatregelen nemen die nodig zijn ter **beëindiging** hiervan.

Tot zover de regeling. Tevens attendeerde de synode erop dat kerken, **wanneer** ze voor een goede, **doelgroepgerichte** kerkelijke **bearbeiding** onvoldoende **mogelijkheden** hebben, zich om hulp kunnen wenden tot de zusterkerken. Je kunt daarbij denken **aan** bijvoorbeeld **het** aanstellen van een **studentenpastor**(aal werker). De **artikelen** 11 en 12 van de KO bieden

in dit opzicht voldoende ruimte. Maar het is wel verstandig dit via de classis te regelen, omdat in de **grotere** studentensteden de jongeren vaak over meerdere gemeenten **zijn** verdeeld

Diaconie

Alleen al door de hoeveelheid ruimte die ik nog ter **beschikking** heb, doe ik het andere onderwerp wat aan de orde is geweest tekort: het Generaal. **Depu-taatschap Diaconale Zaken**. Dat **heeft** in de afgelopen j a m een grote hoeveelheid werk verzet, en de synode **toonde** zich zeer erkentelijk voor hetgeen gedaan is, **door** deputaten zelf, en niet te vergeten door de diaconaal **con-sulent**, de **verpersoonlijking** van het diaconaal steunpunt: J. Lenting.

Dit steunpunt is **op** 1 **maart** 1997 van start gegaan, uitvloeisel van de besluiten van de GS **Berkel**, in de afgelopen jaren **zijn** door het steunpunt een grote hoeveelheid taken **opgepakt**. De belangrijkste doelstelling is de plaatselijke **diaconieën** van informatie te **voorzien**. Elk jaar opnieuw komen er weer m'n 500 nieuwe diakenen bij, die vaak aan **een** voor hen nieuwe **taak** **beginnen** die ze **niet** kunnen overzien.

Daarom worden elk **jaar** in het begin van het **seizoen oriëntatiebijeenkomsten** belegd **voor** nieuwe diakenen, die zeer goed bezocht worden. Deze bijeenkomsten zijn verdeeld over het land. Verder wordt een **informatiemap** diaconaal steunpunt ontwikkeld, waar aan het komende jaar ook een aantal avonden zal worden **gewijd**. Wie het meerjarenplan wat opgesteld is overziet, **neemt** de pet af **Daar** wordt **ge-**werkt, en **gestructureerd** ook nog.

De diaconale deputaten zelf hebben onder **andere** de taak om aanvragen om geldelijke **steun** te beoordelen. Regelmatig **kloppen** organisaties aan bij GDD met het verzoek om de plaatselijke **kerken** te vragen hun organisatie te steunen. **Voordat** de GDD op zo'n verzoek **ingaan**, wordt aan de band van een aantal criteria (zoals identiteit, beleid, begroting, meerjarenplan, noodzaak van de **zorg**) bekeken of de instantie voldoet. Eerst **dan** gaan GDD over tot een verzoek aan de kerken. Ook met bestaande instellingen van

barmhartigheid wordt op deze wijze **gewerkt**.

Bet is verleidelijk om nog veel meer over het **steunpunt** te vertellen. Ik **doe** dat niet en wil volstaan met de **opmerking** dat elke **diaconie zichzelf** (en de gemeente die zij dient) tekort doet wanneer zij niet gebruik **maakt** van de mogelijkheden die het Steunpunt biedt: er ligt een schat aan gegevens opgeslagen. En het hoofddoel de gemeente van God moet (weer) een diaconale gemeente zijn, oftewel: het werk van de diakenen is de **gemeente ondersteunen**, stimuleren en activeren. Een **mooi praktijkvoorbeeld** vond ik dat van **een** kerkenraad, die bemerkte dat de diaconale zorg tekortschoot. De vroegere standaardoplossing: een nieuwe **diaken** erbij. De nieuwe oplossing: de werkwijze van de **diakenen** veranderen en de gemeente **zelf** weer veel meer inschakelen. Ook hiervoor **heeft** het diaconaal steunpunt prima ideeën. Kortom, een aanrader.

Eén punt uit de **taak** van deputaten zelf wil ik er nog uitlichten. **Door** fusie en samenwerking van **hulpverlenende** instanties **komen** deputaten vov vragen te **staan** die ze met de oude instructie in de hand niet **kunnen** beantwoorden. Er komen bijvoorbeeld uitnodigingen **van** instellingen die graag binnen **hun** bestuur ook een lid willen hebben die namens de Gereformeerde **Kerken** vrijgemaakt zitting heeft. De opdracht voor deputaten is in deze zin nu verruimd. Zij **mogen** mensen **voordragen** of benoemen, die zelf overigens geen lid zijn **van** GDD. Wel hebben **deze** vertegenwoordigers de opdracht **met** enige regelmaat te rapporteren over **hun** werkzaamheden. Moet ik nog **vertellen** over hun **netwerk** van **deskundigen**? **Hun** **reanimatieprogramma** voor classicale en provinciale **deputaten** art. 22 KO? Hun adviezen aan de kerken over 'De Driehoek', Bralectah, 'Dit Koningskind', enz. **enz.** hun oriëntatie op diaconaat in het buitenland (zie **daarvoor** ook het **spiksplinternieuwe** boekje **Liefdedienst** aan allen, Gemeente en diaken hand in hand voor wereldwijde hulpverlening). De ruimte ontbreekt. Ik bekent: voor een simpele ouderling **was** het onderwerp een eye-opener.